

DEMOKRACIJA

Leto III. - Štev. 45

Trst - Gorica 21. oktobra 1949

Izhaja vsak petek

KPB in KPV Kongresne komedije na račun tržaških proletarcev

Babičeva Komunistična partija (KPB) je imela svoj kongres! In sicer v Izoli v B pasu našega kotlika toliko svobodnega ozemlja, da ne bi s svojo navzočnostjo med nami dal povoda za javno zgražanje nad preveliko svobodo, ki bi bila izkazana. Pa je previdnost včasih res mati modrosti: kako bi izgledala resolucija II. kongresa KPB - STO-ja, ko bi se kongres namesto v Izoli vršil v Trstu? Ko bi se kongres vršil v nezdruženem in dušljivem ozračju kominformističnega opreznostnega in pritiskanja razbijaških polbratov Vidaličeve Komunistične partije (KPV)?

Delavska proletarska zavest in enotnost delavskega razreda po zamislih veljakov KPB sta prišli enodušneje do izraza daleč od Trsta in daleč od prava kominformističnega protijugoslovanske in protititoške zarote Vidaličeve Komunistične partije (KPV)... Pa naj se še kdo drzne dvomiti o složni udarnosti tržaškega proletarijata in o proletarski vrnitvi njegovih bolj ali manj nezmožljivih voditeljev in prvakov! Pa so se ti voditelji in prvaki bodisi KPB, bodisi KPV sploh kdaj vprašali, kaj mislijo o vsej tej pustni žalostni vse proletarske ovce, ki imajo še toliko razrednega ponosa v sebi, da se jim niso za par počenih grošev vdinile brez tehtnega premisleka o stanovskih in narodnostnih koristih okolja, ki mu neločljivo pripadajo?

Verjetno voditelji in prvaki obeh KP - STO-ja niso nikoli vodili računa o koristih tržaškega proletarijata...

Saj jih prav gotovo morijo mnogo bolj važne skrbi! Bog ne da, da bi proletarsko ljudstvo spregledalo in uvidelo njihovo premeteno igranje na račun narodovih željev, življenjskih stremeljenj in delovnih idealov! Teda bi lahko zapisali z odločnim zamahom peresa besedo konec k žalostnemu zadnjemu poglavju zgodovine nastanka in razvoja tržaškega delavskega gibanja, njegovega sprta v znaku kominformizma in titizma ter junaške udarniške borbe KPB proti obsejnim posestrim KPV.

Konec bi bilo tega žalostnega poglavja, ki je toliko strahote vrgel na zgodovino svetovnega delavskega pokreta, na proletarske voditelje in komunistične politike, boreče se za ideale proletarcev vsega sveta.

Konec bi bil za nas Tržane žalostnega poglavja tako zvanih osvobodilnih borb proti nacifašizmu, proti kolaboracionističnim reakcionarjem, proti lastnemu narodu, proti vsemu svetu.

Naš Cankar bi pa z velikim užitek napisal besedo konec črtici o tržaškem delavcu, ki so ga razni prebrisani delavski voditelji in narodni prvaki iz vrst KPB in KPV, OFB in OFV, SIAUB in SIAUV, AFZb in AFZv STO-ja temeljito za nos vodili in še bolj temeljito vsekovali.

Demokratske skrbi

Pred dnevi je bil kongres tržaške krščanske demokracije, na katerem se je inž. Visintin bavil z ožnisti demokratske stranke z ZVU in z vodilnimi tržaškimi gospodarskimi krogi. Iz njegovih izjavanj izhaja bojazen, da povrnitev Trsta pod Italijo še ni tako sigurna stvar, kot to skuša prikazovati njegovo strankarsko časopisje. Inž. Visintin je namreč pozval svojo stranko na opreznost do ZVU, kateri očita, odnosno jo sumi, da spremlja z dopadanjem delovanje skupin, ki zastopajo načelo neodvisnosti STO-ja. Na drugi strani se

Goriški atentat

Ako bi živeli v Ameriki ali v Angliji in bi nam kdo dejal, da so Italijani izvršili v letu 1949 v Gorici, v mestu tik ob novi italijansko - jugoslovanski meji, dinamični atentat na Slovence samo zato, ker so Slovenci, bi mu odgovorili, da je ta vest razširjena samo z namenom, da očrni italijanski narod, ki je srečen, da se je otresel fašizma in terorističnih metod. In vendar je atentat v Gorici izvršen dejstvo in povzročena je stvarno visoka škoda!

Atentat je bil izvršen s strani italijanske večine, ki ima v rokah državo, vlado in goriško mestno upravo, nasproti miroljubni slovenski narodni manjšini. In to je obteževalno dejstvo pri vsem tem zločinu! Slovenci so bili nedavno že večkrat predmet sovinstičnih napadov, zato je bila dolžnost državnih oblastev, da storijo vse, da nadaljnje politične napade v Gorici v kati zadušijo. Saj vendar vsako ve, odkod zločinci izvirajo! To se pa ni storilo. Atentat v Gorici ni bil izvršen od ene ideološke stranke proti nasprotni stranki istega naroda, ni bil tedaj političen zločin v ožjem pomenu, marveč od narodne večine na narodno manjšino pod vlado, ki se imenuje demokratska in ki da dosti na ta svoj naziv. Prav v tem je težina goriškega napada, ker se je izvršil v državi, ki se šteje med demokratske dežele.

Slovenci so 25 let živeli in trpeli pod fašizmom. Fašizem je postavil kot svoj program poitalijančenje Slovencev in Hrvatov. Ali dinamični atentatov se fašizem ni posluževal v tej borbi proti Slovincem!

Ko je fašizem uničil pred 1930. letom naše šole, kulturna društva, časopise in večji del naših gospo-

darskih ustanov in zadrug, so bili Slovenci prisiljeni iz obupa v borbi za svoj obstoj prijeti podtalno borbo proti fašizmu. Ali ko je Italija 1940. leta napadla zapadne zavezničke in Jugoslavijo so primorski borci stopili v odprt boj proti fašistični Italiji in so pripomogli znatno k njeni zrušitvi. Zato so Slovenci pričakovali od demokratske Italije in njenih sinov, ki so pred vojno in med vojno delili usodo z nami Slovenci in Hrvati po internacijskih taboriščih, po liparskih otokih, na Tremi in po italijanskih ječah, da bo demokratska Italija po zlomu fašizma spoštovala nacionalno samobitnost onih Slovencev, ki bi jih ugnela mirovna pogodba se pustiti v mejah Italije. Pričakovali smo, da se bo končno odpovedala asimilaciji in potujčevanju Slovencev, ker v polovici XX. stoletja trezen, politično zrel in dalekoviden narod ne more in ne sme špekulirati, da bo s potujčevanjem par tisoč svojih narodnih manjšin zavaroval svoje državne meje. Meje se danes ne varujejo več s potujčevanjem in preseljevanjem, kakor je bil poskus junjerski prusizanjem in hitlerizem proti Poljakom in Slovincem v Nemčiji ter Avstriji, madžarski šovinizem proti Slovacem in Rumunom na Ogrskem in italijanski fašizem proti Slovincem, Hrvatom in Nemcem v Italiji! Meje se pa varujejo še s pravico in demokratsko politiko nasproti narodnim manjšinam, v katerih mora gospodujoča narodnost vzbuditi zapanje v državo in državne zakone. Narodna manjšina mora živeti v zavesti, da država čuva tudi njeno narodnost, narodnost manjšine in njene gospodarske, kulturne in politične pravice! Manjšina mora imeti zavest, da ji je država pra-

vična mati, ne pa mačeha, ki jo hoče potujčiti in zbrisati s sveta! Samo taka država ima pravico vladati nad narodnimi manjšinami.

Zivimo v času radia, zrakoplovov in atomskih bomb, ko so državne meje le še juridični pojem, ko se država ne more ubraniti zvezam svojih državljanzov z inozemstvom in vplivom iz inozemstva. Razdalje so postale neznatne in zadržane državne meje preozke. Avtarizem totalitarnih držav je bil le klavren poskus umetnega zapiranja državne meje pred zunanjim gospodarstvom. Kakor je propadel gospodarski avtarizem, tako bodo zrušeni razni železni zastori komunističnih držav. Svetovni razvoj gre svojo pot k zblizanju in združenju narodov in držav na podlagi demokratske enakopravnosti, svobode in pravice.

Zato more v današnjih dneh samo zabloda in slepota zavesti narodno večino v državi, da zatira in raznaroduje narodno manjšino. Ali res mislijo naši italijanski sosede, da bodo potujčili in uničili slovenski narod, bilo v Gorici ali v Trstu, s tem, da ga odvajajo od slovenskih vrtec in šol, da mu ne priznavajo stalnega bivališča, da mu ne dajo delovnih knjižic in obrtnih dovoljenj, da mu odrekajo državljanstvo, da mu tudi v cerkvah vsiljujejo italijanski jezik in da ga z bombami terorizirajo?

Vemo, da je med Italijani na Goriškem in v Trstu in tudi pri vladi v Rimu treznih ljudi, ki v svoji duši obsojajo nasilno in tudi raznarodovalno politiko proti Slovincem. Ali naj zmanj pričakujemo, da končno oni povzdignejo svoj glas v italijanski javnosti proti nasilju in načrtnemu raznarodovanju Slovencev? Kako dolgo bo še šla sila pred pravico? - o.

V gospodarstvu je osnova Misli ob prvi obletnici ECA

sredno zaželenega denarnega dobička. Pri tem se izgovarjajo, da je za uspešnejše gospodarsko udejstvovanje potrebna naklonjenost oblasti, vpliv na lokalno gospodarsko politiko, večja gospodarska moč itd. S pomanjkanjem tega, kar bi šele bilo treba doseči, se opravičuje izostanek od dela za doseg tega smotra!

Taka naziranja so enostavna posledica duševnega stanja, ki smo ga opisali v prejšnjem odstavku. Vsa zadnja leta so ljudje pričakovali, da bodo uničevalne posledice preteklosti enostavno popravljene ter niso duševno pripravljali za težko začetno pionirsko delo, ki ga je treba, če gledamo v preteklost in zgodovino, vedno izvrševati s trdim trudom, v borbi z vsemi mogočimi težavami, v brk splošni nenaklonjenosti in pogostoma z malenkostnimi ali trenutno nevažnimi začetnimi akcijami, ki šele v bodočnosti otipljivo pokažejo svojo upravičenost ter rodé svoj sad.

Razveseljivo pa je, da opažamo tudi v tem pogledu v zadnjem času izboljšanje. Vedno večje je število tistih, ki jemljejo stvari take kot so ter so pripravljeni potegniti iz njih vse nujne zaključke. Zavedajo se, da je zastoj gledati globa na stehi, ki ni naš. Vsa naša bodočnost je odvisna od tega, da se posebno v gospodarskem delovanju zavemo važnosti pregovora: Od zrna do zrna pogača, od kamna do kamna palača! V skladu s tem pregovorom moramo pričeti svoje delo. In kot prvo je na vrsti težko delo kopanja temeljev, kajti tiste palače, ki smo jo pričakovali in v katero bi se lahko kar vselili, nam sam od sebe nihče ne bo daroval!

V javnem življenju nismo nikdar videli, da bi vladajoče skupine samo na ljubo filozofskim načelom dopuščale nemoteno in primerno uveljavljanje onih skupin, ki zahtevajo svoj delež oblasti. Nikdar ni vladajoča skupina takemu želja polnemu zastopajstvu sama od sebe darovala udoben naslanjač, v katerega bi sedel. Največ, kar lahko stvarno pričakujemo in zahtevamo, je to, da se pot do stola pravno odpre, da je pot do skupne mize zakonito omogočena. Toda do mize in na stol moramo priti sami, z lastnimi silami, ne računajoč na naklonjenosti in podpore! Samo narod, ki bo dokazal svojo pozitivno življenjsko voljo, bo dosegal uspehe. Nedelaven slabši bo vedno na tleh.

Ce bomo sprejeli ta načela kot vodilo v svojem delovanju na STO-ju, v svojih zahtevah in odnosih do obstoječih oblasti, potem bomo uspešni. V nasprotnem primeru pa bomo lahko samo v nedogled vedno ponovno vlagali svoje prošnje ter proteste, ki ne bodo prav nič izpremenili.

Kakšna je torej pot, ki naj nas dovede do zaželenje enakopravnosti, in kar je še več, stvarne enakopravnosti in tržaškem življenju? Dve sta področji, na katerih se posamezne skupine uveljavljajo v življenjski borbi: politično in gospodarsko. Prvo predstavlja čist

Priključitev Trsta k Italiji - nesodobna Trst zopet v ospredju svetovnega zanimanja

Poročila iz tujine ponovno postavljajo v teh dneh rešitev tržaškega vprašanja v ospredje svetovnega zanimanja. Trdovratno se širijo vesti, po katerih je Trst ponovno blago politične kupčije. Svetovni tisk in radio sicer še previdno molčita, vendar nekateri članki tako v italijanskem, kakor v angleškem časopisju v prikriti obliki odkrivajo na italijanski strani skrb in ugibanja, na britanski pa razkrivajo bremena, ki da jih Trst po nepotrebnem povzroča šibkim britanskim financam.

V podrobnostih so vsa ta poročila več ali manj ugibanja. Tako govorijo o skupni vojaški upravi celotnega ozemlja, o postavljanju guvernerja itd. Zelo verjetno je, da je v tem položaju Trst gotovo predmet živahnega razpravljanja med Jugoslavijo na eni in Italijo ter ostalimi zavezniki na drugi strani. Ravno tako je tudi verjetno, da ta razpravljanja še niso dosegla uradne oblike, pač pa so zgolj tipanja s pomočjo raznih neodgovornih posredovalcev.

Pri vsem tem se nam zdi nujno potrebno postaviti v ospredje naši in tuji javnosti nekaj misli, ki so zrasle na teh tleh in jih usmerjajo naše usode ne bi smeli zanemarjati, če je demokracija v resnici stvarnost in ne samo taktično mamilo.

odnos moči in izvršuje oblast. Toda ta moč ima določene osnove in večina njenih korenin izvira v danih razmerah iz gospodarstva, ki tvori na ta način materialno podlago politične moči. Gospodarska pomembnost je torej tudi glavni pogoj za uspešno politično uveljavljanje.

Kar pogledimo v družabni razvoj! Politične pravice so vedno sledile gospodarski pomembnosti. Meščanstvo je moralo pregaziti plemiče najprej na gospodarskem in šele nato na političnem področju. Proletariat je dosegel svoje politično priznanje šele potem, ko je dokazal svojo gospodarsko moč in pomembnost. To, kar velja v velikem, to bo veljalo in velja tudi v našem malem tržaškem življenju! Dnevna zastopajevnost, ob katero zadeva naš slovenski človek je očitno potrdilo tega načela.

Gospodarstvo je torej prva osnova na kateri moramo graditi: na njej bo nato lahko počivala vsa ostala stavba. Zivimo v vzdušju in ureditvi, kjer je kljub vsem težkotam vendarle možno samostojno gospodarsko uveljavljanje. Tako so nam ostala, čeprav tesno, toda še vedno odprta vrata, skozi katera lahko počasi in z vztrajnostjo pridemo do cilja. Ko bo naš življenjski dosegel primerno gospodarsko pomembnost, potem se našemu človeku ne bo več treba prodajati za skorjico kruha in ne bo bojzani za bodočnost naše mladine. Krajevno politično življenje bo prevel nov duh, kajti poleg teoretične zakonske enakopravnosti bo naše sožitje z Italijani temeljilo na mnogo otipljivejši stvarni enakopravnosti. Edino gospodarsko uveljavljanje bo lahko za vedno odstranilo tisto zastopajevanje, ki ga danes izvajajo nad nami krajevni politični kratkovidneži.

Bodoča usoda našega naroda na Tržaškem leži torej samo do določene mere v rokah naših političnih voditeljev. Stalni uspehi in trajno uveljavljanje našega življa je namreč v veliki meri odvisno od naših gospodarstvenikov, od malega obrtnika in kmeta, samostojnega poklicnega delavca, pa tja do veletrgovca in industrijalca. Od njihove dalekovidnosti, od njihovega smisla za povezano delo v korist skupnosti, ki pogostoma kljub svoji odločilni pomembnosti ne nosi neposrednega osebnega dobička, je odvisna naša bodočnost. Pozabiti morajo na trpke občutke neizpolnjenih želja preteklosti in krivice sedanjosti. Zaživeti morajo v obstoječi realnosti, z vsemi njenimi težavami, s pogledom uprtnim v bodočnost!

To so misli, ki nas prevečajo ob prvi obletnici ameriškega načrta za evropsko gospodarsko obnovo, kajti tudi nam je potrebna gospodarska obnova in tudi tej naši obnovi je potreben naer, pa naj bo še tako skromen! Z njim bomo doprinešli in smotno izrabili svoje sile, ne samo v naše, temveč tudi v obče dobro. Dolžina poti in težave nas ne smejo plašiti.

Dr. Z.

Od srede do srede

12. OKTOBRA: Ameriški zunanji minister Acheson izjavlja, da bodo ZDA podprle jugoslovansko kandidato v Varnostni svet OZN. — Na Norveškem so o priliki zadnjih parlamentarnih volitev priprečevalno zmagali laburisti (socialisti), medtem ko so doživeli komunisti strahoten poraz: od prejšnjih enajst mandatov jim je ostal samo še eden! — Indijski ministrski predsednik Pandit Nehru je dopotoval v Washington, kjer se bo s predsednikom Trumanom razgovarjal o nujnih varnostnih merah za zavezitev komunističnega naroda v južnouzhodni Aziji. — V Budimpešti so nepričakovano hitro začeli s prizivno razpravo proti bivšemu notranjemu in zunanjemu komunističnemu ministru Rajku in soobtožencem. — V Romuniji in Bolgariji so policijski organi izvedli množične aretacije v komunističnih in fiklokomunističnih vrstah. — Nemški komunistični prvak Pisch izjavlja, da je nova meja na Niši in Odr meja miru med Nemčijo in Poljsko.

13. OKTOBER: Politični pododbor OZN je odločil, da se vprašanje bivše italijanske kolonije Libije mora obravnavati z vidika njene nedeljivosti. — Angleška vlada javlja, da bodo nove parlamentarne volitve v l. 1950. — Kitajske komunistične čete so že v predmestjih Kantona, nove prestolnice kitajske nacionalistične vlade, ki se je medtem preselila deloma v Cing King, deloma pa na otok Formozo. — Poteklo je eno leto, odkar uživa Trst pomoč OECE. — Jugoslavija se je vzdržala glasovanja v političnem svetu OZN v zvezi z obtožbami proti Madžarski, Bolgariji in Romuniji. — V zaključni resoluciji II. kongresa KP - STO-ja v Izoli poudarjajo naravo delegatov, da usoda STO-ja ne sme biti predmet kakršnega koli trgovanja med katerimi koli vlesilami, temveč je in mora biti stvar sporazuma med prizadetimi jugoslovanskimi narodi in italijanskim narodom ter odločanja tržaških demokratičnih delovnih množic.

14. OKTOBRA: Societist Julij Moch je z enim samim glasom večine dobil od parlamenta dokončni mandat za sestavo nove francoske vlade. — Komunistične čete zasedajo novo nacionalistično prestolnico Kanton. — V Trstu je prišel na obisk general Clarence R. Huebner, poveljnik ameriških čet v Evropi. — Moskva se pripravlja na sklenitev separatnega miru z novo vzhodno nemško satelitsko republiko. — Sovjetska zveza vrača Ameriki del vojnih ladij, ki jih je med vojni dobila na posodo. — Na kongresu angleške konservativne stranke je Churchill razvil svoje misli o bodoči angleški zunanji politiki: 1) dviganje enotnosti in potenciranja angleškega imperija, 2) bratsko sodelovanje z Zedinjenimi ameriški državami in 3) stremeljenje po zedinjenju Evrope.

15. OKTOBRA: Napovedujejo novo preganjanje češkoslovanske duhovščine, kljub novi cerkvenopolitični zakonodaji praške komunistične vlade. — Italijanski komunisti zahtevajo, da rimska vlada prizna novo kitajsko komunistično vlado. — V Budimpešti so usmrtili bivšega notranjega ministra in komunističnega prava Laszla Rajka, ker je prizivno sodišče potrdilo njegovo smrtno obsodo. — Vodstvo avstrijske ljudske (katoliške) stranke je s par glasovi večine potrdilo kanclerja Figla na njegovo dosedanjem vodstvenem državnem položaju. — Jugoslovanski minister Kardelj je izjavil dopisniku nekega egiptskega lista, da bo jugoslovanska vlada ostala zvesta svoji miroljubni politiki in da bo ostala izven kakršnega koli protisovjetskega bloka ne glede na sovrážna dejanja sovjetske vlade. — Jugoslovanska vlada je predložila romunski vladi noto, v kateri ji očita, da ruši bratstvo in prijateljstvo med narodi in da s sovražnimi dejanji proti Jugoslaviji dokazuje, da ji ni do miru.

16. OKTOBRA: De Gasperi je v severnem italijanskem mestu Rho imel zelo važen političen govor, v katerem je poudaril, da je parlament zadnja obramba proti tako zvani zvozdni demokraciji. — Angleške čete v Hong Kongu se zaradi bližanja kitajske komunistične vojske pripravljajo za vsak primer napada na angleške položaje.

Od srede do srede

17. OKTOBER: Vrhovno poveljsvo grških partizanov je ukazalo svojim odredom naj prenehajo z napadi na vladne čete. — Moch, bivši francoski notranji minister, je predsedniku republike Auriolu vrnil mandat za sestavo vlade, ker ni mogel doseči sporazuma o bodoči gospodarski politiki Francije. — Kitajske komunistične čete so obkrožile Hong Kong. London se pripravlja na priznanje vde jure Mao-ce-tungove Kitajske. — Umrl je, po dolgi bolezni, 65-letni sovjetski maršal Tolbuhin. — Italijanska opozicija se pripravlja na napad na vladno zunanjo politiko. — V Italiji se nadaljuje stavka tiskarjev.

18. OKTOBRA: Avstrijska poslanska zbornica je potrdila za ministrskega predsednika Leopolda Figla, ki je bil do sedaj na istem mestu. — Ameriški senat je dokončno odobril program nad eno milijardo dolarjev za vojaško pomoč svobodnim narodom. — Sovjetska zveza ne bo priznala morebitne izvolitve Jugoslavije v Varnostni svet. — Pododbor za bivše italijanske kolonije je sklenil, naj postane Somalija neodvisna v desetih letih. — Ustanovili so jugoslovansko - italijansko plovno društvo, ki bo opravljala plovo med jugoslovanskimi ter italijanskimi pristanišči.

Priključitev Trsta k Italiji - nesodobna

življenja. Trst je iz prve vojne rešil vse svoje pomorske in pristaniške naprave in vse železniške proge v zaledju so bile ohranjene. Tržaška mornarica je sicer utrpela nekaj izgub, vendar je bila še vedno krepka. Na mirovni konferenci je Italija prejela največji del v Trstu registrirane avstrijske mornarice. Trst je v tej dobi ohranil svojo staro mogočno razvito trgovsko organizacijo, izkušene trgovce, posrednike, borziance. Izgubil pa je svoje zaledje in tudi kapital zaledja, ki je bežal iz okupiranega mesta. Od tega časa dalje je postal kronični bolnik, ki ga je bilo treba stalno umetno vzdrževati pri življenju.

STO je zamisel Italije!...

Trst se je razvijal in dosegel pomembnost mogočnega pomorskega emporija v prvi vrsti zato, ker je bil postavljen v okvir mogočne politične in državne skupnosti, bivše avstro-ogrške monarhije. Če bi Trst po kakih igri usode zašel v benečanske roke, to je pod Italijo, bi ostal malo večje ribiško naselje. Ravno Zdržene države nam jasno izpričujejo, s kakšno hitrostjo so se razvijala gospodarsko - trgovska središča, ki jim je narava sama določila gospodarske pogoje in kako so taka središča ugasnila, če so

iz kakršnih koli vzrokov prenehale gospodarske funkcije. Trst je zgradila avstro-ogrška monarhija. Zgradila ga je iz žive potrebe po izhodišču na morje; gradila ga je država v zaledju. Država v zaledju pa pomeni za London in Liverpool Veliko Britanijo, za Antwerpen Belgijo, za Hamburg Nemčijo, za Marseille Francijo, za Napoli in Genova Italijo, za Trst naslednje Avstro-ogrške.

Po razsulu avstro-ogrške monarhije so se politične meje Srednje Evrope sicer temeljito izpremenile in s temi spremembami so se premaknile tudi gospodarske prometne silnice vsega tržaškega zaledja, ali pogoji so ostali in če bi mirovne konference po prvi svetovni vojni posrečeno iskale in našle pravno-politično obliko pripadnosti Trsta, bi tržaška luka tudi po zatonu mogočnega države v zaledju še naprej opravljala svojo vlogo srednje-evropske tranzitne luke.

Potrebo po formiranju STO-ja je prva konkretno postavila sama Italija. Italijanski zunanji minister je 8. aprila 1915 naročil italijanskemu poslaniku na Dunaju, naj dunajski vladi predloži italijanske predloge za "perfektno nevtiralnost" Italije v prvi svetovni vojni. Italija je takrat zahtevala Južno Tirolsko, Gorico in Gradiško, tako da bi meja potekala med Trstom in Nabrežino. Glede Trsta se je italijanski predlog glasil tako-le:

»Cl. III. Mesto Trst s svojim ozemljem, ki ga je treba razširiti proti severu tako, da se mu priključi Nabrežina in tvori z Italijo novo mejo (čl. II.), a na jug tako, da se mu priključi politična okraja Koper in Piran, tvori avtonomno in neodvisno državo v političnem, mednarodnem, vojaškem, zakonodajnem, finančnem in upravnem pogledu s tem, da se Avstro-ogrška odpove vsaki suverenosti nad mestom.«

Italija je torej pred tri in pol desetletji v svojih političnih kupčijah zamislila prva zasnovala načrt STO-ja.

Povojni načrti o pripadnosti Trsta

Po končani drugi svetovni vojni so se za Trst postavljale druga ob drugo tri različne rešitve:

- 1) ali naj pripade Jugoslaviji, t. j. državi v zaledju;
- 2) ali naj ostane pod Italijo;
- 3) ali naj postane samostojna država pod neposrednim vodstvom Združenih narodov.

Rešitev Trsta kot življenjsko važne luke Srednje Evrope je postala igračka visoke svetovne politike, ki je niso narekovali interesi Trsta, pač pa trenutne politične koristi in koncesije. V kaosu povojnih razmer so se normalne premočnosti v vodstvu politike čisto sprevrgle v breznačelna šahiranja po vseh predelih evropske celine. Zasluga za take nenavadne koncepte svetovne politike leži brez dvoma na strani Sovjetske zveze.

Gotovo je, da bi Trst pripadel državi v zaledju, če bi Jugoslaviji naletoval demokratični režim. Tak rešitev bi bila povsem naravna in za Trst ter njegovo pristanišče edino logična. Tudi v jugoslovanskih rokah bi Trst moral prebroditi še mnoge težave in bi se le postopoma dvignil na nekdanjo višino.

Mirovna konferenca bi morala pri obravnavi koncepta o pripadnosti Trsta Jugoslaviji povezati tržaško vprašanje z ostalimi vprašanji ureditve Srednje Evrope. Tržaško lukko bi bilo potrebno mednarodno

obvezno povezati z vsemi državami, ki gravitirajo proti Trstu, zlasti v larninih železniških vprašanjih, saj so vse proge, ki vodijo v Trst v bistvu pristaniške naprave tržaške luke in jih je treba zato tudi celotno obravnavati. Trst bi moral nadaljevati svobodno in širokoprudno odpreti vrata tujemu kapitalu, ker bi s smotno gospodarsko politiko v mnogem pripomogel k obnovi povojne Evrope. Na ta način bi Trst ohranil svojo srednjeevropsko tranzitno funkcijo, obenem pa bi razvijal še druga gospodarska delovanja, v prvi vrsti z razvojem tako imenovane industrije poplemenitstva. V Trst bi prihajalo blago kot surovina ali polfabrikat, kakor se je v malem to vršilo že pred prvo svetovno vojno, n. pr. za kavo, riž, olje, nafto itd. Ta industrija poplemenitstva bi se lahko raztegnila na velike montažne delavnice za motorna in druga vozila vseh vrst ter celo vrsto drugih izdelkov in polizdelkov, namenjenih bodisi v interesna področja Srednje Evrope ali pa prihajajoča iz teh predelov.

Na ta način bi Trst v mnogem nadomestil porušeno nemško in avstrijsko industrijo, ki sta pred vojno alimentirali Srednjo Evropo. Podonavje in Balkan. Tu bi lahko svobodno tekmovala vse države bodisi kot dobavitelje ali odjemalke.

S tem pa smo nakazali že tudi edino mogočo rešitev tržaškega vprašanja v okviru obstoječih razmer in mednarodnih sklepov. Jugoslavija je zaradi svoje notranje politične ureditve kot čuvarica in naslednica tržaške luke odpadla. S tem je bila teorija o pravnem lastništvu luke državi v zaledju zanikana. Zaveznike sile zahodnega krila so se formalno potovala za izročitev Trsta Italiji, to pa ne zato, ker bi taka rešitev jamčila tržaški luki njen obstoj, pač pa zato, da bi na ta način boljše razmere zajela tega važnega gospodarskega in političnega območja in vplivala s tem na okrepitev razvijajočega se komunizma v Italiji. Zagovarjanje pripadnosti Trsta Italiji je bilo zgolj obramba proti komunistični penetraciji, ker je tudi Sovjetska zveza zagovarjala prepustitev Trsta Jugoslaviji iz ideoloških in ne gospodarskih potreb. Zaradi te trenutno nakazane politične igre velelil pa se načelo funkcije države v zaledju ni v ničemer spremenilo. Temu prirobnemu zakonu se ne morejo izogniti resnično demokratični državniki sveta, vse dokler so še poborniki in zagovorniki demokracije in odlični nasprotniki nasilja.

Države in narodi ne živijo od danes do jutri. Po razkolu med Jugoslavijo in Sovjeti ne more biti na svetu demokratičnega državnika, ki bi verjel v stabilnost medanjih srednjeevropskih razmer. Usode tržaškega pristanišča ni mogoče vezati s predpostavko, da je sedanje zaslužnje Srednje in Vzhodne Evrope nepremakljiva konstanta, obenem pa zagovarjati borbo proti komunizmu.

Nujnost revizije zavezniškega predloga z dne 20. 3. 1948

Pri tem se nam samo ob sebi postavlja vprašanje, kako dalekosežni odgovornosti se izpostavlja zagovorniki teze 20. marca 1948, predloga o vrnitvi Trsta Italiji, če se že v bližnji prihodnosti temeljito izpremenijo politične razmere v Srednji in Vzhodni Evropi. Vsak pameten človek, ki zlasti pozna razmere — psihološka nastojenja na Balkanu in v Podonavju, ve danes že s polno sigurnostjo, da se ta področja bližajo naglo k zaključku žalostne epizode. Zato je danes prva zapoved vestnih državnikov, da

voljni ljudi lahko postane zelo velik pod vodstvom spretnih pisateljev - časnikarjev!

V korosekem deželnem zboru bo odšlo 15 socialističnih demokratov, 12 pristaev avstrijske ljudske stranke, 1 komunist in 8 neodvisnih. Neodvisni menda ne bojo nastopili kot levičarji s socialno demokracijo; saj med njimi ni prijateljev. Ljudska stranka si je prizadevala z vso silo izsiliti v prilog nacistom postavu, katera bi jim dala splošno amnestijo. Socialni demokrati so predlog zavržili, reklo se je celo, da so ga »stopedirali«. Nato je ljudska stranka hotela svoje ljudi rešiti izpod nacističnih postav s tem, da bi izrazite nacistične drugega za drugim vlada predlagala za pomočnike. Tako bi se zakonodajnega sklepa državnega zbora ne potrebovalo. Nacistom se vrniti, ker se postava, ki določuje vrnite lastnine, ki je prišla nacistom v roke, izvajala naprej. Nacisti pravijo, da je ta postava grozna krivica, ker oni trpe škodo, ko se to vračanje izvaja kar na splošno brez pravičnega sodnega sklepa.

Položaj Slovencev na Koroskem se z volitvami ni poslabšal, naj OF počenja, kar ji je ljubo. Upati je, da bosta slovenska demokratična voditelja dr. Tischer in dr. Vinko Zwitter našla sotrudnikov in da bo uspevali novi koroski list »Naš tednik«, ki se je kar na prvi mah prikupil koroskemu ljudstvu.

svoje koncepte postavljajo na čim daljše dospelke, če hočejo utrditev miru za daljšo dobo.

Vsekakor pokazuje Trst v spreminjeni vzhodni situaciji popolnoma spremenjeno važnost od tiste, ki je narekovala predlog z dne 20. marca 1948 in je zato nujno ta predlog temeljito revidirati. Z vsod slednostjo lahko računamo, da Jugoslavija ni osamljeno presenečenje v najnovejši dobi svetovnih dogodkov in da tudi laiki čuti epidemični vonj, ki se širi na vzhodu, kajti kakor so nalezljive revolucije, tako so nalezljive tudi protirevolucije.

V tej spreminjeni situaciji ali vsaj v teh spreminjenih prognozah za bližnji prihodnost se zavezniške zamisli od 20. marca 1948 kar same po sebi anulirajo in postavljajo zavezniške pred čisto nove politične perspektive. V čisto omejenem krogu tržaškega vprašanja pa sedanji dogodki še prav posebno demantirajo tista načela, ki so narekovala trem zahodnim državam predlog z dne 20. marca 1948:

1) Restavracija prejšnjega gospodarskega in socialnega reda v coni B danes gotovo več ne predstavlja nepremostljivih zaprek. Prav gotovo pa je, da bo taka restavracija že kmalu mogoča;

2) Jasno je, da je varnost STO-ja neprimerno učinkoviteje zavarovana, če jamčijo tržaško nedotakljivost vsi združeni narodi, kakor pa

razorožena Italija z dvomljivo vrednostjo svojih oboroženih sil, ki so pod močnim vplivom komunistične propagande;

3) Trenotnih finančnih težko tržaškega področja prav gotovo ne bo mogla odstranjevati Italija v trenutku, ko bodo odpadle ameriške pomoči Italiji.

Spriču vse ogromne politične in gospodarske važnosti STO-ja ni mogoče opravičiti sedanjega deficitnega stanja tržaških financ z vprašanji njegovega finančnega ravnotežja, ker ni težko uganiti, da bo to ravnotežje doseženo v trenutku, ko bo Trst zopet last Srednje Evrope in bo pravni položaj tržaškega mesta tako urejen, da bodo pristaniške in železiške naprave, kakor tudi vsa razpoložljiva industrijska stavbišča na razpolago vsem zainteresiranim državam.

Nobenega dvoma ni, da bo Trst v bodočem evropskem koncertu pomirjene in obnovljene Evrope, tako v tvarnem, kakor v duhovnem pogledu, igral zelo važno gospodarsko in politično vlogo. Sretno urejeni politični in gospodarski odnosi Trsta do mednarodnega sveta pa bi lahko služili kot vzor bodoče evropske solidarnosti.

Mislimo, da je revizija predlogov od 20. marca 1948 neobhodno potrebna, ne samo za tri zahodne demokratične velesile, pač pa ravno tako tudi za demokratično Italijo in njeno bodočnost.

Društveno življenje

Slov. demokratska zveza

V Sv. Križu so pripravljala dela za sklicanje ustanovnega občnega zbora krajevne organizacije SDZ za tamošnji mestni del.

Politična miselnost in ideja Slovenske demokratske zveze se nemoteno širi ter so demokrati v Sv. Križu spregledali vso škodljivost politike, ki jo vodijo komunisti s svojo nasilnostjo in se izkazuje zato za narodno politiko SDZ.

Odbor SDZ namerava prirediti v soboto 12. novembra t. l. pred Martinovo nedeljo ples ob pogrničnih mizah. Točili bomo izvrstno domače vino. Ob zvokih salonskega orkestra bo pa poskrbljeno za prijetno zabavo.

Slov. dobrodelno društvo v Trstu

Ob lepi udeležbi članov in prijateljev je bil prejšnjo nedeljo jutraj na sedežu društva prvi redni občni zbor te slovenske dobrodelne ustanove.

Predsednik dr. Tuta je ob 10.30 uri otvoril občni zbor in je v kratkem nagovoru podčrtal velik pomen, ki ga ima društvo za Slovence Svobodnega tržaškega ozemlja. Iz njegovega govora ter iz izprnega tajniškega in blagajniškega poročila bomo prinesli nekaj najvažnejših odlomkov.

»Potreba društva in njegov pomen — pravi poročilo — raste v razmerju s težkim gospodarsko-političnim položajem Slovencev na Svobodnem tržaškem ozemlju.

Ceprav so pretekla že nad štiri leta po drugem svetovnem klanju, so še vedno gospodarske, pa tudi politične razmere našega naroda skoraj za las podobne starih predvojnih razmeram. Spet se nam skuša na najrazličnejše odprte in prikrite načine ovirati naš gospodarski vzpon. Se vedno niso popravljene fašistične krivice, ki so nas oropale trdnih gospodarskih ustanov.

Ta močan gospodarski in moralni pritisk opravičuje, bolj kot vse drugo, potrebo po krepki slovenski dobrodelni ustanovi. Le z združenimi močmi si lahko vzajemno pomagamo. Posameznik hitro omaga in se odpove težki borbi, če ima opore. Zaradi teh nedemokratskih gospodarsko - političnih razmer postaja naše podporno delo vedno bolj in bolj potrebno. Moramo ga predvsem osredotočiti na podporo za vzgojo naše osnovnošolske, pa tudi srednje in visokošolske mladine. Treba je ustvariti trdno in stalno ter tesno sodelovanje med društvom in šolo, med društvom in družino. Učiteljstvo se mora spet zavedati svojega narodnega, pa tudi socialnega poslanstva. Kavarniški tipi našega učiteljstva bi morali biti popolnoma neznan pojav. Naš učitelj mora biti mož na mestu, kakor pred vojno, ter se mora — izven redkih uradnih ur — posvetiti kulturnim, gospodarskim in socialnim vprašanjem svojega okoliša. Iz dežele ne sme bežati v mesto kot vihar, ko je končal svoje delo. S tem se ni izvršil niti svojih poklicnih dolžnosti, saj te prav za prav ne prenehajo nikdar. Za naše učiteljstvo, pa tudi za vse izobražene, naj veljajo besede gorkega slavka: »Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar MORE, to mož je storiti dolžan!«

Namen društva je po pravih strogih omejen na dobrodelnost, ki ne pozna mej svojih delavnosti. Pravilo je: hitra in nepristranska pomoč tam, kjer je potreba največja! Zato ne poznamo pri svojem delovanju političnih razločevanj, kakor jih ne poznamo pri sprejemanju članov in dajanju pomoči. Ločimo se od drugih dobrodelnih ustanov le po poslednji narodni pripadnosti, ki je nakazana že v samem naslovu društva. Smo slovensko društvo za pomoč našim rojakom!

Ves pomen in namen naše dobrodelne ustanove je zelo preprost: vzajemna pomoč med brati iste krvi in jezika na Svobodnem tržaškem ozemlju.

Zelimo, da bi Slovensko dobrodelno društvo proniknilo v vsako slovensko hišo in družino. Da bi ga sprejeli z odprtimi rokami tisti, ki živijo v blagostanju in imajo delo in kruh, z veseljem hvalečnosti pa oni, ki trenutno nimajo te sreče.

Za podrobno delo se obračamo na vse naše zavedno občinstvo, posebno pa na naše učiteljstvo, od katerega pričakujemo vzajemno podporo in sodelovanje.

Naj ne bo narodne prireditve v vesele zabave, pa tudi žalostnih dogodkov — pravi tajniško poročilo ob zaključku —, da bi se vsaj s skromnim darilom ne spomnili Slovenskega dobrodelnega društva. Najlepše duševno veselje in zadovoljenje je pomagati rojaku v potrebi in sili, v žalosti je človekoljubno darilo najboljša tolažba.

Nato je blagajnik poročal, da je od 28. maja do 31. decembra 1948 vknjižil 459 tisoč 550 lir prejemkov in 382 tisoč 684 lir izdatkov. Skupni denarni promet je torej znašal 842 tisoč 234 lir. 31. decembra je bilo v blagajni 76 tisoč 886 lir.

Ker 31. decembra društvo ni imelo nobenih dolgov, je znašalo njegovo čisto imetje 99 tisoč 66 lir, to je znesek gotovine v blagajni in vrednost inventarja.

Tajniško in blagajniško poročilo so člani odobrili in vzeli s pohvalo in odobravanjem na znanje.

Nato so bile volitve novega odbora in nadzorstva. Predloženih je bilo osem kandidatnih list. Potem, ko so izpadli iz list kandidatki, ki so iz enega ali drugega razloga odklonili izvolitev, so bili izvoljeni tisti kandidati, ki so bili največkrat predlagani za določena mesta, in sicer:

za predsednika: Flego Stanko, za podpredsednika: Elvira Udočičeva, za tajnika: Milč Franc - Sandro, za blagajnika: Marc Ignac, za odbornice pa: Pavla Srebotnjakova, Marta Puhajeva, Ivana Agnelettova, Jožica Periotova in Karmen Roljčeva.

V nadzorstvo so bili izvoljeni: za predsednika Bolé Alojz, za člane nadzorstva pa: Sanein Ivan, dr. Delak Franjo in Muha Anton.

Občni zbor je vsakega kandidata še posebej potrdil z dviganjem rok.

Potem, ko se je občni zbor zahvalil vsem prejšnjim članom odbora, posebno pa neumornemu predsedniku dr. Tuti in podpredsednici gospe Veselovi za njihovo nesebično delovanje v korist društva, se je vnela živahna razprava o bodočem delu. V organizacijskem pogledu so sklenili, naj bi se po vseh krajih področja, s sodelovanjem zavednega učiteljstva, ustanovijo zaupniški odbori.

Približno opoldne je predsednik zaključil prvi lepo uspeši občni zbor Slovenskega dobrodelnega društva.

Konec državljanske vojne v Grčiji - začetek v Jugoslaviji?

Svetovni tisk in politični krogi napeto zasledujejo razvoj dogodkov na Balkanu. V njegovem središču je še vedno Jugoslavija.

Trije dogodki še povečujejo aktualnost tega vprašanja in pričakovati je, da bomo v doglednem času lahko prisostvovali novim spremembam. Pred dnevi so namreč grški uporniki po svojem radiu objavili prekinitev sovražnosti z grško ustavno vlado; v Londonu se bodo o zadevah balkanskega, to je prvenstveno jugoslovanskega, vprašanja, sestali poslanski Zdrženi držav v državah vzhodnih »demokracij« in kljub ruskemu nasprotovanju lahko pričakujemo, da bo Jugoslavija izvoljena za članico Varnostnega sveta.

Vse to vzbuja vtis napetosti in po soglasnem mnenju vseh opazovalcev bo Sovjetska zveza prisiljena čim prej napraviti odločilne korake proti Titu in njegovemu režimu. Casopisi vedo povedati, da se v Albaniji baje vadijo bivši grški partizani za nastop v Jugoslaviji, da so v ta namen pripravljene že mnoge oborožene skupine ob jugoslovanski meji v Bolgariji, Rumuniji in Madžarski.

Posvet ameriških diplomatov v Londonu imenujejo svoji posvet za Balkan in verjetno lahko rečemo, da so zadeli precej v črno. Predstojajoče izpremembe izhajajo tudi iz najavljene ameriške odločitve, da bo svojega poslanika v Beogradu Cavendish Cannona zamenjala z novemu stanju primernejšo osebo.

Pred leti so nekateri posamezniki

svetovali Zapadu, da mora napraviti »Grčijo« v Jugoslaviji, ako želi imeti mir in red v Grčiji. Državljanška vojna v Jugoslaviji bi grškim partizanom namreč odrezala vsako možnost uspešne oskrbe in takrat še ruskojilske jugoslovanske vlade bi se morala brigati za svoje zadeve. Zapad zvest načelu nevmešavanja — se ni poslužil tega nasveta.

Danes pa izgleda, da se usoda čudno vrača k uresničenju tega stanja, toda v drugačnih razmerah in z drugačnimi načrti od onih, ki so bili tedaj zamišljeni. Sedaj se, kot izgleda, Sovjetska zveza sama pripravlja, da zaneti državljansko vojno v Jugoslaviji; zato bo kar sama predhodno ustavila državljansko vojno v Grčiji! Zapadu pa ni danes glavni problem, da reši Grčijo, temveč mora paziti, da ne izgubi prilike, ki mu jo nudi jugoslovanski položaj.

Priprave so na obeh straneh v polnem teku. Tudi Jugoslavija ne drži križem rok in ima verjetno svoje prste posebno v raznih albanskih nemirih. Diplomati se posvetujejo in izmenjujejo misli in bodočnost bo dokazala njihovo realnost ter sposobnost presoje in predvidevanja.

Izmučenim jugoslovanskim narodom želimo samo čim manj povesga trpljenja in žrtv. Kljub vsem črnim oblakom, ki se zbirajo nad njihovo glavo, pričakujemo, da se bodo na čim mirnejši in srečnejši način izkopal iz sedanjega nesrečnega obema izognili tudi drugi, še večji nevarnosti. »R —«

Avstrijske volitve

Celovec, 12. oktobra.

Dne 9. oktobra so se v Avstriji izvedle volitve za državni in vse deželne zbore obenem. Agitacija za te volitve je zelo živahno delovala. Odkar agitator razpolaga z avtom, je postalo agitacijsko delo bolj gibljivo in hitro. Oddelek agitatorjev je po maši v mestu Piberku, ob enajsti uri v Nončijavi, ob eni v Dobnerlavi in zvečer zopet v Vograhu! Splošni uspeh avstrijskih volitev je, da je dobila ljudska stranka z državnim zbor 77 mandata, socialna demokracija 67, neodvisna stranka 16, komunisti pa 5 zastopnikov.

Nas zanimajo predvsem volivni izidi na Koroskem. Na poslanca pride 7000 glasov; ako ima določena stranka toliko glasov, se ji dodeli zastopnik. Slovenska demokratska stranka je dobila 4617 glasov, OF pa samo 2077. Slovenci ne dobijo zato nobenega zastopnika, ne v deželnem, še manj pa v državnem zboru. Pa to ni za Koroske nobena nesreča, saj med 165 poslanci par glasov ne pomeni nič, ne za državo in ne za Slovence! Očividno pa je, da bi brez volivnega nastopa OF uspeh Slovenske demokratske stranke bil mnogo boljši. Prijatelji in nasprotniki morajo kljub temu priznati, da živi na Koroskem mnogo Slovencev, ki so se zdaj nanovo organizirali in ki imajo možnost ojačati se s tem, da dobé v svoje demokratične vrste vse svoje rojake, ki so danes še v vr-

stah nemške iz socialne demokracije in iz drugih nemških strank. 7000 glasov imamo! Pri smotnem in pametnem delovanju, v ožraju prostem komunističnega ustrojanja, bi Slovenci dobili najmanj 20000 glasov, kar bi sorazmerno odgovarjalo številu našega ljudstva na Koroskem.

Avstrijska ljudska stranka je imela doslej v državnem zboru 85 zastopnikov, zdaj jih ima samo še 77, socialna demokracija je imela doslej 76 sedežev, v bodoče pa samo 67. Razmerje med velikima strankama se torej ni spremenilo. Avstrijski škofje so tik pred volitvami izdali razglas, da so katoličani dolžni iti na volišče in po vesti glasovati. Nikjer se pa ni v cerkvah povedalo ljudem v pridigi: pojdite volit in to stranko! Celó glavna zastopnika države Figl in Gruber, pri svojih nastopih v Celovcu nista izražala verskega čustvovanja prebivalstva v svoje strankarske volivne namene!

Hitler se je pa v svojih učinkovitih govorih najprej skliceval na božjo previdnost, s čimer je omamilo veliko število ljudi. Se nekaj drugega se je čutilo v nemški agitaciji: manjka izrazitih večjih talentov. Ljudske množice ne more navdušiti niti dr. Gruber, kakor svojčas Lueger, Gessmann, Lichtenstein.

Zanimivost je nova stranka Neodvisnih, ki si je pri prvem nastopu priborila 489000 glasov in 16 sedežev v parlamentu! To je menda

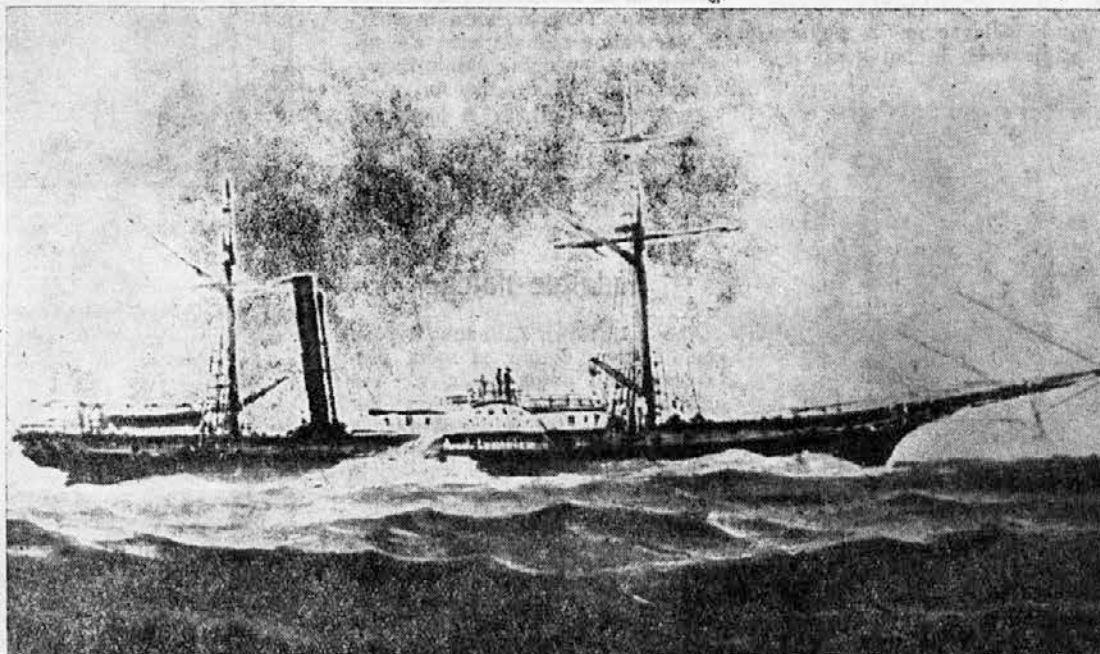
stranka, katere se vsi bojijo. Kakor drugod, je bilo seve tudi v Avstriji dosti nezadovoljstev. Državo sta vladali dve, v načelih nasprotujoči si stranki, katerih vsaka si hoče pridobiti simpatije ljudstva že z ozirom na volitve. Vrh tega so državni predstavniki neka drugovrstna garnitura. Tako se je zgodilo, da se je v Solnogradu pod vodstvom dr. Kraussa napravil konzorcij učenjakov, ki so ustvarili list »Berichte und Informationen«.

Društvo, ki list vzdržuje, pa se imenuje »Oesterreichisches Forschungsinstitut für Wirtschaft und Politik«. Vladi ta ustanova ni ugajala. V list so pisali, ko zanje ni bilo govorniškega odra v parlamentu, razni strokovnjaki. List se je širil, prihajala je naročnina, ki je mogla primerno plačevati delo, in tako je to podjetje zrastle v nekaj protiparlament, ki je v dostojni obliki kritiziral, kar se mu je zdelo nezdavno. In dostikrat grajal seveda tudi vlado. Vladi bi si bila morala iz tega kroga pridobiti izrazitih strokovnjakov, pa je list še s pomočjo zasedbene oblasti prepovedal za nekaj mesecev! Gibanje ni bilo v začetku prav nič nacistično, ali nacisti so se kasneje na to matico obesili in celo nek velik nacist je podjetju ponudil, da uredi političnemu društvu dnevnik in tiskarno. Krog nacistov seveda ni tolik, da bi mogel postati nevaren pametni vladi, ali krog nezado-

Kaj je Evropski obnovitveni načrt in kaj pomeni za Evropo

Upravitelj Evropskega obnovitvenega načrta (Marshallovega načrta), Paul Hoffman, je pred kratkim govoril obširneje o vprašanjih evropske obnove pred izbranimi poslušalci v ameriški zvezni državi Michigan. Ker je minilo že poldrugo leto, odkar ta načrt posluša, in ker je še danes marsikdo, ki si o smotih načrta ni mogel ustvariti jasne slike, ponatiskujemo Hoffmanov govor v celoti. Obnavljamo tudi nekaj slik, ki kažejo delo obnove na Svobodnem tržaškem ozemlju.

»V zadnjih tednih v Ameriki izredno mogo govorijo o raznih podrobnostih načrta za evropsko obnovo. Zato ne bo škodilo, če se nekoliko zamislimo in pregledamo deistva v zvezi z Marshallovim načrtom, ki je stal in še stane ameriški narod milijarde dolarjev. Zastavimo si ponovno vprašanje: kakšne smotre imamo in zakaj jih hočemo doseči? Kakšen je osnovni namen Evropskega obnovitvenega načrta? Ali je potreba, da se na vsak način držimo začrtane poti? Kakšni so razlogi, da je ameriški kongres pozval ves narod, naj prispeva za Evropski obnovitveni na-

Na sliki vidimo enega izmed prvih parnikov Tržaškega Lloydja (»Nadvojvoda Ludvik«). Danes spet pridno obnavljajo tržaško trgovsko mornarico s pomočjo Marshallovega načrta.

samo ta, da postavimo Evropo gospodarsko spet na noge, naš namen je tudi, da se Evrope — v finančnem pogledu — iznebimo.

Zakaj se tako trudimo, da bi Evropi omogočili postaviti se na lastne noge? Zakaj je ameriški kongres po celem letu premišljanja prišel do zaključka, da je prav in koristno izdati milijarde dolarjev za Marshallov načrt? Zakaj je a-

Položaj v Evropi pred začetkom Marshallovega načrta

Morda je prav, če se zamislimo v takratni položaj. Komunistična ofenziva, ki so jo vodili iz Krem-lja, je bila v polnem teku. Pete kolone so bile na delu v vsej vzhodni Evropi. Bolgarija, Romunija, Madžarska, Poljska in končno tudi Češkoslovaška — so postale sa-

so bila z vsem slabo preskrbljena in ponekod je bila prehrana popolnoma nezadostna. Hrana, ki so jo imele na razpolago evropske države, je komaj komaj zadostovala za ohranitev ljudi pri življenju.

Industrijska proizvodnja je bila paralizirana. Stevilne sindikalne organizacije so prišle pod popoln vpliv komunistov. Na razpolago je bilo mnogo premalo surovin, da bi mogle tovarne uspešno delovati. Velik del industrijskih naprav je bil poškodovan med vojno. Stevilne industrije so bile v ruševinah, potem ko so jih ameriške in britanske zračne sile z bombami porušile. V teku je bila inflacija, ki je o-

varnosti zavedel in pred poldrugim letom je odobril zakon o Evropskem obnovitvenem načrtu.

Današnji položaj

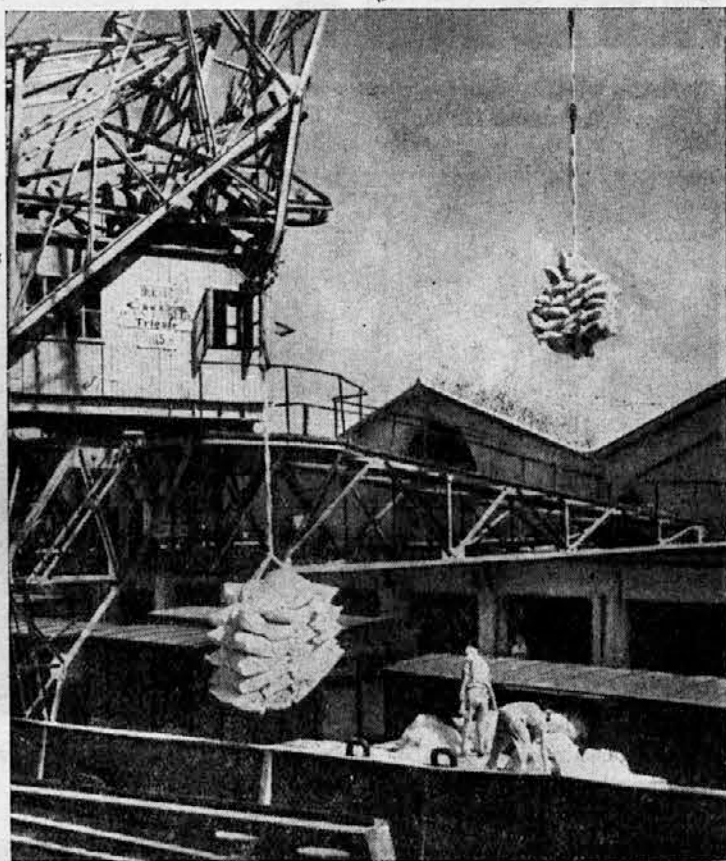
Kje smo danes? Marshallov načrt, ki bo trajal 4 leta, ima za seboj že 18 mesecev življenja.

Pred nekaj tedni sem se vrnil s potovanja po sedmih evropskih državah, kamor sem šel, da se osebno prepričam o napredovanju dela za evropsko obnovo. Poglejte, kaj sem videl:

1) Evropski obnovitveni načrt je izboljšal prehrano v Evropi. Vsa-

Pri splovitvi prve velike ERP ladje je bil navzoč tudi načelnik trž. Urada za gospodarsko sodelovanje, min. Robert Galloway.

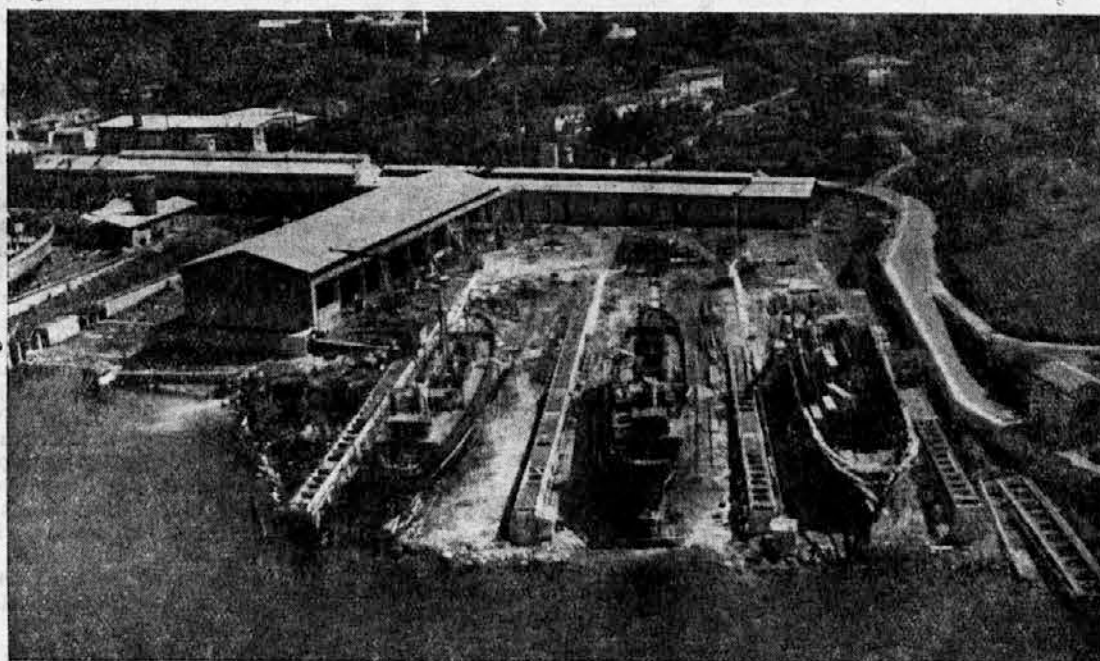
Tržaško pristanišče je spet oživelo. Zerjavi nakladajo blago za dežele tržaškega zaledja.

črt tako velike vsote, da se morda zdijo komu neupravičene? Naj ponovimo na kratko: Glavni namen Marshallovega načrta je podpreti svobodne narode v Evropi, pomagati jim, da se postavijo na noge, da obdržijo svoje položaje, omogočiti jim, da se toliko okrepijo, da ne bodo več potrebovali pomoči od drugih.

Po drugi svetovni vojni, predno je začel delovati Marshallov načrt, so Američani izdali za pomoč evropskim narodom približno 21 mi-

liard dolarjev. Te milijarde smo porabili v glavnem za podporo, za pomoč v stiski. Marshallov načrt se bistveno razlikuje od takega načina podpore in pomoči, kajti o pomoči in podpori govorimo tedaj, če na primer podpremo obubožane družine z denarjem in darili. Marshallov načrt pa hoče poskrbeti delo za družinske poglavarje, Marshallov načrt stremi za tem, da Evropo gospodarsko obnovi.

Ne zamerite mi, če govorim morda preveč odkrito: Naš namen ni

ERP pomaga graditi novo tržaško ribiško brodogradilnico za lov na visokem morju.

meriški kongres za preučevanje tega načrta porabil več truda kot za kateri koli drugi načrt v mirnem času?

Odgovor na ta vprašanja moremo najti v samem zakonu o pomoči inozemstvu. Ta zakon pravi: »Današnji evropski položaj ograža tr-

telitske države in v njih je zavladal policijski režim.

Komunistični vpliv na Grškem, v Italiji, v Franciji in v Nemčiji je nevarno narastel. Mnogo dobro obveščenih oseb je bilo prepričanih, da bo morda že v kratkem času evropska celina zapadla pod sov-

grazala evropsko gospodarstvo. Vlade posameznih držav so se majale, ljudi se je polasčal obup, izgubljali so vero v bodočnost. Tudi brezbriznost se je začela polasčati Evropejcev.

Tak je bil položaj v Evropi, nevarnost pa je pretela celemu svetu. Ameriški kongres se je tedaj te ne-

primerne prehrane ni mogoče uspešno obnovljati in graditi.

2) V vseh evropskih državah je celotna proizvodnja za 10 odstotkov višja od predvojne. V Angliji pa je proizvodnja celo za 30 odstotkov višja od povprečne proizvodnje let. Evropske industrijske naprave, ki jih je druga svetovna vojna uničila, so danes obnovljene, prenovljene in povečane.

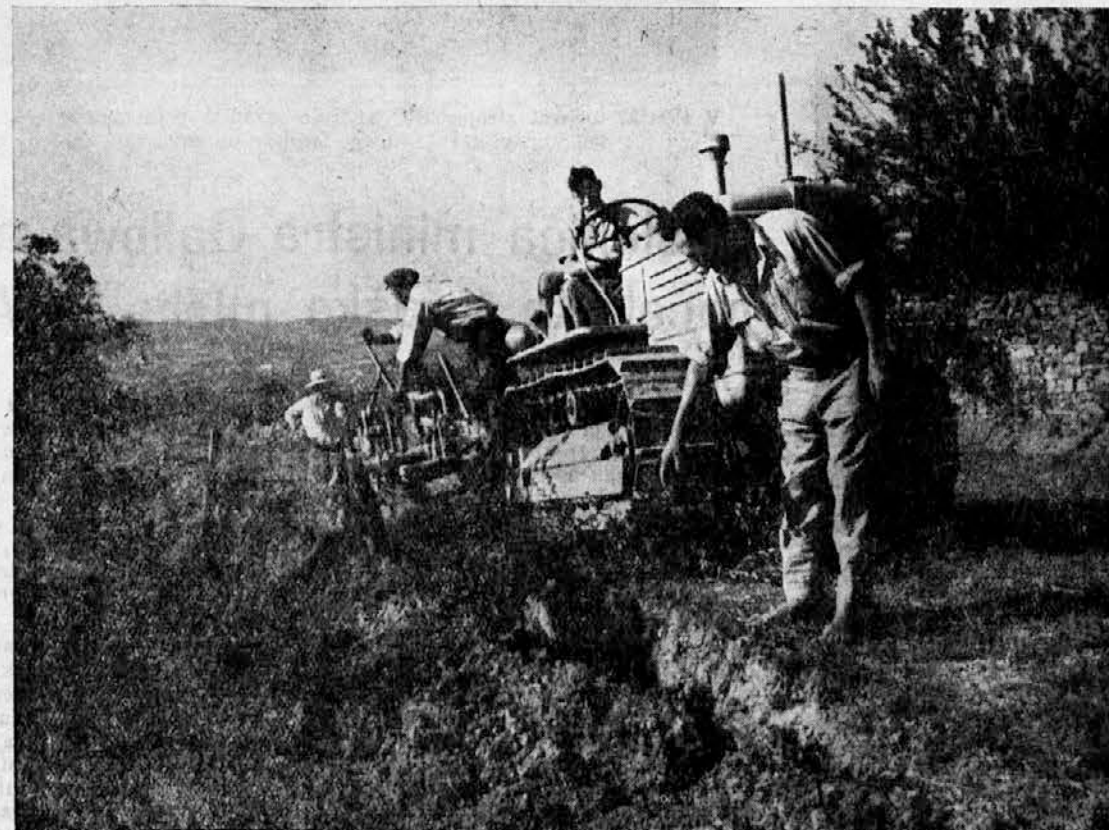
3) Negotovi imamo položaj, ki je se po letih dni gleda, da povzroči gospodarsko zlatenjavo v celni Evropi, je danes bolj ali manj pod nadzorom in tene so razmerna sile in neopremljenosti.

4) Nov življenjski poudariti opaziti v evropski demokratski gibanju. Na splošno moremo reči, da imajo države, ki so pristopile k Evropskemu obnovitvenemu načrtu, stabilne demokratske vlade, ki se oslanjajo na parlamentarne temelje, ki so se doslej utrjevali.

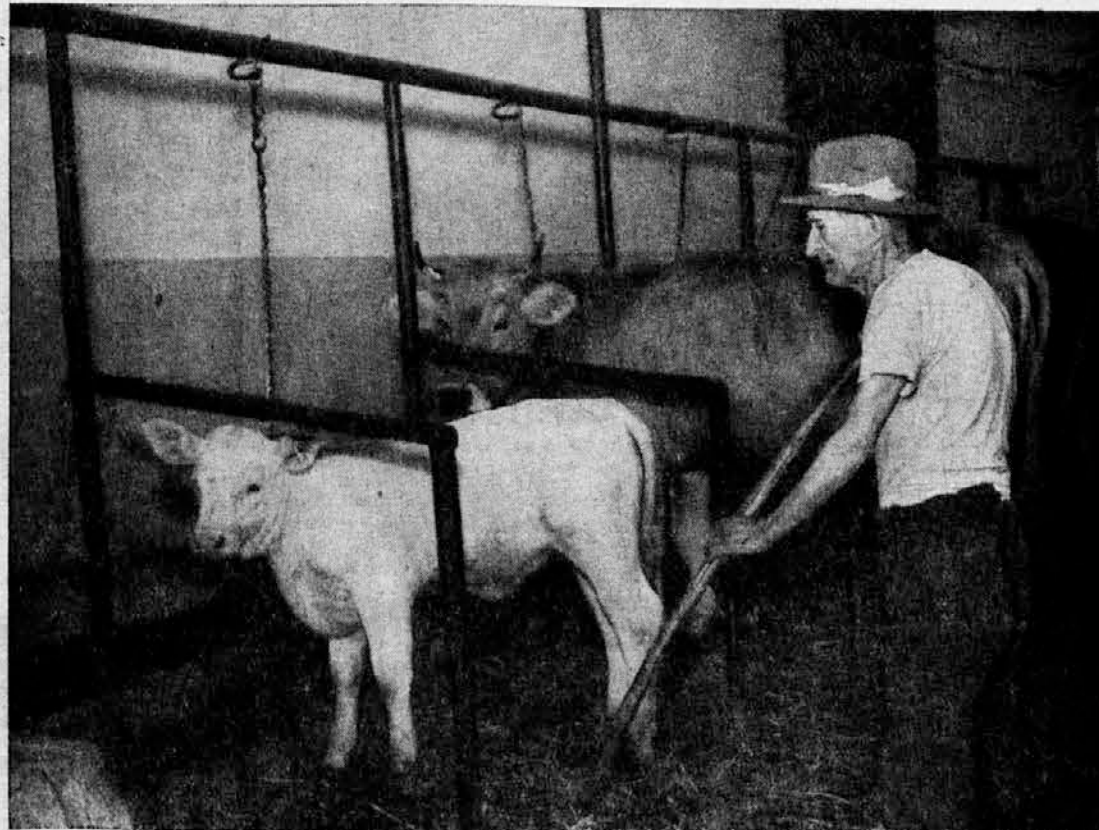
5) Demokratske ustanove so se okrepile in ustane med svobodnimi evropskimi narodi, ki uživajo svobodo besede in svobodo združevanja.

6) Strah pred zlomom je izginil in ljudje so spet dobili vero v bodočnost. Res je, mnogo je nevarnih Tomažev, ki trdijo, da Evropa ob koncu Marshallovega načrta ne bo mogla stati na lastnih nogah. Jaz pa sem prepričan, da bodo narodi, ki so pristopili k Evropskemu obnovitvenemu načrtu, storili vse, da dosežejo gospodarsko neodvisnost.

7) Pohod komunizma smo zaustavili, toda ne samo to, komuniste

Evropski obnovitveni načrt je poskrbel tudi nekaj poljedelskih strojev za tržaške kmetovalce.

Pospeševanje naše živinoreje je ena izmed nalog, ki posebno zanima zavezniške oblasti in tržaški Urad za gospodarsko sodelovanje (ERP - ECA).

smo prisilili k obrambi v vseh svobodnih državah zahodne Evrope.

Voditelji evropskih sindikalnih organizacij so pogumno nastopili proti komunistom in marsikatera delavska organizacija je komuniste izključila iz svojih vrst. Stavke, ki so jih izžvali komunisti, so se večinoma ponesrečile. Komunistična propaganda je morala menjati svojo dosedanje taktiko. Vedno manj zatrjujejo, da Marshallov načrt ne koristi evropski obnovi. Danes ponavadi trdijo, da Evropski obnovitveni načrt ne bo mogel izpolniti svoje naloge zaradi tega, ker bo v Združenih državah baže nastala

skim narodom tudi večjo svobodo in trdnost pred nakanami komunizma. Razen tega moramo Evropi pomagati, da izboljša svojo plačilno bilanco posebno z državami dolarskega območja, in poglobiti gospodarske odnose z Ameriko.

Evropejci ne marajo igrati vloge človeka, ki prejema miloščino, Američani pa so naveličani igrati vloge večnega dobrotnika. Če se Evropa končno izkoplje iz svojih težav in če ji bomo pri tem uspešno pomagali, bo konec tudi raznih trenj, nesporazumov in težav.

Večkrat smo že dejali, da moramo odstraniti ovire, ki so na poti našemu načrtu, kajti od našega u-

stroje in tovarne, bo pomagal dvigniti učinkovitost njihove industrije, boljše stroji bodo povečali zmogljivost evropskega delavca in tako je utemeljeno upanje, da bo evropsko gospodarstvo doseglo čimprej neodvisnost od zunanje pomoči. Potrebno pa je tudi izboljšati odnose med delom in kapitalom ter izboljšati delovne metode v industriji. Povečana proizvodnja električne energije bo znatno olajšala delo, kajti ne smemo pozabiti, da je zmogljivost ameriškega delavca treba pripisati predvsem veliki porabi cenene električne energije. Evropski delavec se v povprečju poslužuje dveh in pol konjskih sil

Evropska zveza

Kot sem dejal že v začetku, sem na svojem potovanju po evropskih državah ugotovil trdno voljo za sklenitev gospodarske in politične zveze zahodne evropskih držav.

Pred kratkim nam je pokazal kongres Evropskega sveta v Strassburgu, da zamisel Združene Evrope napreduje ne samo med narodi, temveč tudi med vodilnimi evropskimi državniki.

V Strassburgu smo na kongresu videli, da se zamisel gospodarskega sodelovanja, kot jo skuša uresničiti Marshallov načrt, ujema z zamisljo voditeljev držav članic Evropskega obnovitvenega načrta.

Dejali smo tudi, da si mora Evropa preskrbeti za svoje gospodarstvo večjo količino dolarjev. Evropa je sposobna rešiti to nalogo, kajti temelji gospodarske obnove so že položeni.

Nadaljne naloge

Ako naj torej Zahodna Evropa zmanjša svoj deficit, si mora preskrbeti večji dotok dolarjev. Vodilni evropski državniki se tega dobro zavedajo, saj od rešitve tega vprašanja zavisi življenje evropske celine.

Evropska proizvodnja je zares narasla in narasel je tudi evropski izvoz. Vendar je na žalost ta izvoz narasel predvsem v one države, ki nimajo trdne valute. Ako se ne bo posrečilo usmeriti evropskega izvoza v dolarsko področje, bo Evropa težko dobila vse potrebne surovine za svojo industrijo in živila za prebivalstvo, ki so potrebna za višjo življenjsko raven.

Amerika more uspešno pomagati Evropi pri reševanju njenih nalog s tem, da zadovoljivo zaključi Marshallov načrt, Evropa pa mora seveda prav tako izpolniti svojo dolžnost, ki je v tem, da ne popusti v svojih naporih za obnovo gospodarstva.

V času, ko so v Ameriki preučevali osnutek zakona o pomoči inozemstvu, so nekateri na ves glas klicali, da Marshallov načrt ni nič drugega kot zapravljanje denarja. Ze po enem letu našega načrta pa so prav ti ljudje začeli zatrdjevati, da je Marshallov načrt že tako napredoval in da so uspehi že tako pomembni, da ni potreba še nadalje podpirati Evrope. Danes pa so spet drugega mnenja in pravijo da evropske obnove ne bo mogoče zaključiti do leta 1952. Mislim, da se ti ljudje spet motijo. Obnova evropskega gospodarstva je izvedljiva, seveda pa bo zahtevala še velikih naporov, tako z naše, ameriške strani, kot z evropske. Če bomo leta 1952 res dosegli naš smoter, t.j. evropsko gospodarsko neodvisnost, bo to eden največjih uspehov tega stoletja. Če bomo našo nalogo uspešno zaključili, bomo videli, da je naša materialna pomoč Evropi zagotovila resnično demokratično ureditev in omogočila evropskim narodom dostojno življenje. Če bomo uspeli in če bomo še nadalje obdržali tesno sodelovanje, bomo zagotovili svetu tudi stalen mir, kajti nihče si ne bo upal napasti združenih evropskih narodov in držav atlantske skupnosti.

Vsa naša želja in upanje je svet brez vojne in tak svet pomaga graditi ravno zveza svobodnih narodov. Gospodarsko ustaljena in procvitajoča Evropa in ameriško sodelovanje sta dve stvari, brez katerih ni mogoč mir na svetu. Res je, danes živimo v času velike nevarnosti in velikih težav, vendar živimo tudi v času velikih možnosti.

Gospodarsko ustaljena in procvitajoča Evropa in ameriško sodelovanje sta dve stvari, brez katerih ni mogoč mir na svetu. Res je, danes živimo v času velike nevarnosti in velikih težav, vendar živimo tudi v času velikih možnosti.

Ribiška ladja »Thynnuse«, ki jo je pomagal zgraditi Evropski obnovitveni načrt, se je vrnila z uspešnim lovom tonovine.

gospodarska kriza. Po podatkih, ki sem jih izbral na svojem potovanju in po poročilih naših odposlanstev v Evropi, moremo zaključiti, da so danes zagovorniki komunistične diktature mnogo šibkejši kot kdaj koli, odkar je končala druga svetovna vojna.

Tudi zanje volitve v Nemčiji so nov dokaz komunistične slabosti. V novem nemškem parlamentu so uspeli pridobiti samo 10 mest in se to samo zaradi tega, ker jim je bil v prid proporcionalni sistem pri volitvah.

Evropa se mora gospodarsko ojačiti in politično ozdraviti

Večkrat sem slišal govoriti, da ni mogoče gospodarsko ozdravljenje Evrope brez predhodne politične ureditve in ustavitve. Jaz pa mislim drugače. Mislim, da danes ne bi bilo mogoče govoriti o politični ozdravitvi, če bi pred tem Marshallov načrt, če bi pred tem, Marshallovemu načrtu ne uspelo znatno izboljšati temeljev evropske obnove.

Mislim, da se moramo zahvaliti predvsem uspehu Evropskega obnovitvenega načrta, če se je Evropa posrečilo izboljšati njen politični položaj.

Mislim tudi, da lahko brez dvoma popopolnoma posteno trdimo, da je ta načrt presedel naša pričakovanja. Vendar to se ne pomeni, da se naše delo blizu koncu. Nasprotno: to pomeni samo, da smo uspešno zaključili prvo obdobje našega dela na obnovi evropskega gospodarstva. Vidimo, da je danes Evropa na gospodarskem in političnem področju že sposobna pravega demokratičnega razvoja. Med uspehi Evropskega obnovitvenega načrta je najpomembnejši ta, ki ga je dosegla evropska industrija, zlasti ona del industrije, ki je že obstojal. Vendar se moramo zavedati, da tehnična oprema evropske industrije ni dovolj uspešna in učinkovita. Zaradi tega tudi evropski delavec se ni dosegel one produktivnosti, ki je potrebna, če se naj Evropa z uspehom uveljavi v demokratični svetovni skupnosti.

Evropsko gospodarstvo bo letos prejelo 4 milijarde dolarjev manj kot jih bo moralo izdati. Če bi zdaj prenehali z našo pomočjo, bi utegnili propasti v pol leta vse, kar smo s skupnimi močmi zgradili v prejšnjem letu. Evropa je še vedno zelo ranljiva in bo taka ostala vse dokler Marshallov načrt ne bo dokončal svoje naloge.

Dejstvo je namreč to: pogasili smo plamen gospodarske katastrofe, zerjavica pa še vedno tli. Če naj Evropi omogočimo, da se za vedno znebi raznih »izmov«, kot nacizma, komunizma in takih režimov, ki jih poznamo pod imenom policijske države, potem je potrebno sledeče: v teku 4 let Marshallova načrta moramo Evropi dati na razpolago sredstva, da zviša življenjsko raven. Blaginja bo omogočila evrop-

speha zavisi bodoča blaginja evropskih narodov. Zeleni bi pa podariti, da smo se sporazumeli z Evropejci, da pomoč Marshallova načrta ne sme služiti v svrhu zvišanja življenjske ravni nad mero, ki jo je Evropa dosegla leta 1938. Sredstva Marshallova načrta moramo porabiti tako, da povečamo predvsem proizvodnja sredstva, ki naj omogočijo evropskemu gospodarstvu večjo učinkovitost. Posebno važnost polagamo na izgraditev električnih central, nabavi boljših strojev in izboljšanju prometnih sredstev in seveda ustanovitvi novih uspešnih industrij.

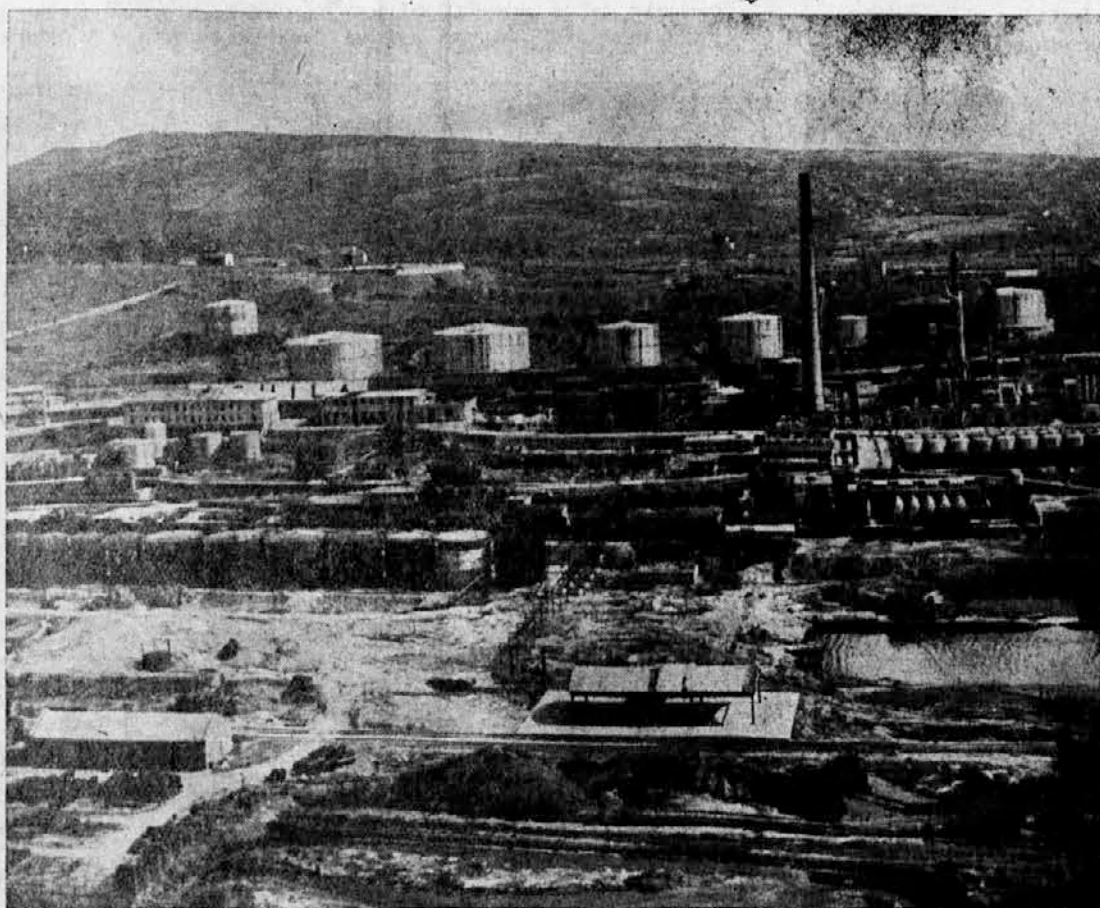
V prvem finančnem letu Marshallova načrta, ki se je zaključil s 30. junijem, je dosegel evropski narodni dohodek 140 milijard dolarjev. Od teh so evropske države porabile 30 milijard za pospeševanje industrije. Ta vsota je znatno večja od onih, ki jih je Evropa po navadi investirala v te svrhe in bilo je mogoče zbrati tolikšna sredstva samo s pomočjo Marshallova načrta. Najbolji primer nam daje Norveška, ki je investirala v svojo industrijo 35 odst. svojega narodnega dohodka. Ta država je svoj denar naložila predvsem v stroje in računajo, da bodo s povečano proizvodnjo mogli vložiti denar kmalu izplačati, amortizirati.

Denar, ki ga Evropejci vlagajo v

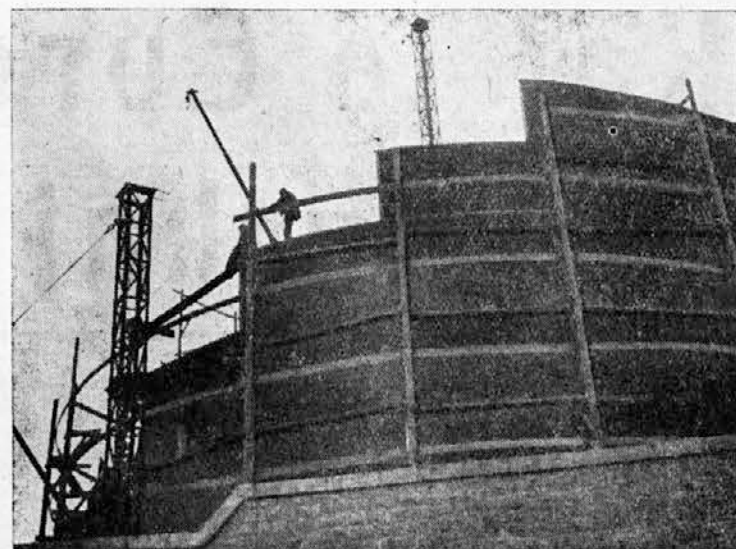
pri svojem delu, ameriški pa ima na razpolago 7 konjskih sil.

Marshallov načrt skuša dvigniti količino električne energije, ki je na razpolago delavcu in mu hoče dati na razpolago boljše stroje. Zanimajo pa se tudi za vsa vprašanja med delodajalci in delojemalci. Vemo namreč, da od teh odnosov v veliki meri zavisi uspeh in učinkovitost dela.

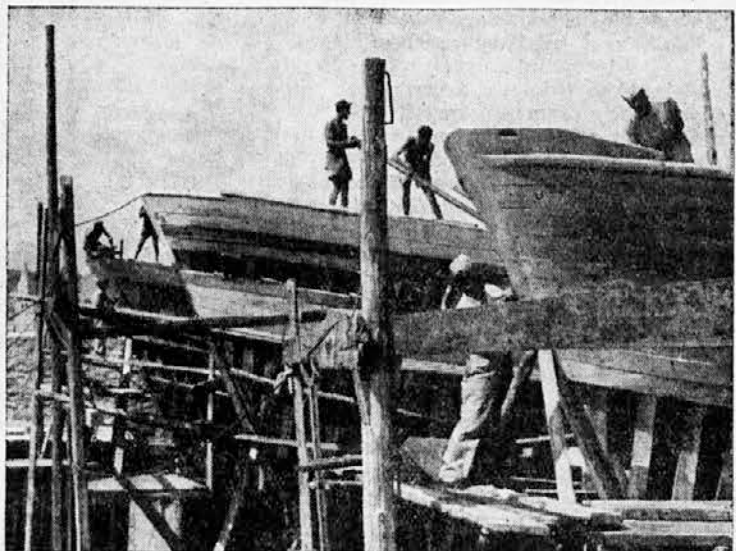
Kljub temu pa je treba poudariti, da samo od zvišane zmogljivosti v industriji ne moremo pričakovati rešitve vseh težav. Evropa si mora preskrbeti primernih tržišč za svoje izdelke. Če bodo ta tržišča dovolj obširna in bogata, bo evropska industrija mogla izdelovati blago v večjih količinah in zato ceneje. Potrebno je, da se Evropa gospodarsko združi, tako, da bo evropsko tržišče samo štel 275 milijonov odjemalcev. Tako veliko enotno tržišče, ki ga je potreba ustanoviti čimprej, bo silno olajšalo delo evropskim industrijam, pa tudi poljedelcem. Moramo se zavedati, da je samo na tak način možen potreben napredek, samo na ta način bo Evropa mogla doseči gospodarsko neodvisnost, samo v taki gospodarski združitvi je upanje na višjo življenjsko raven.

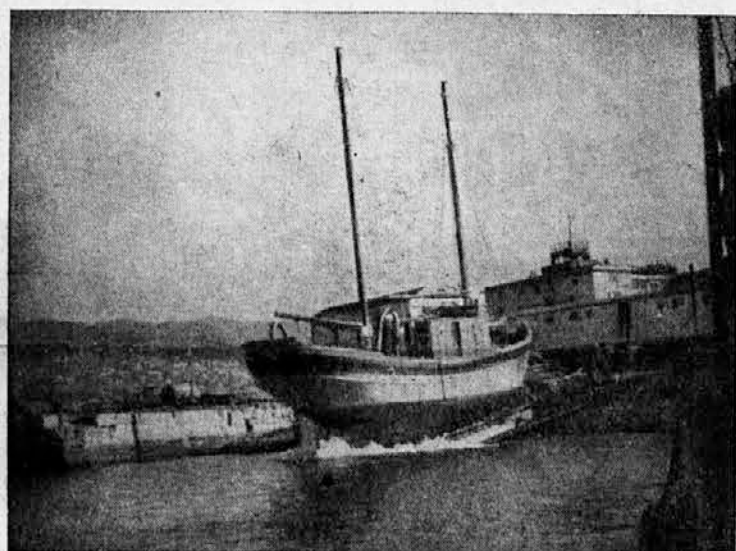
Tržaška petrolejska rafinerija »Aquila«, ki so jo na novo zgradili s pomočjo sredstev Marshallova načrta, bo kmalu ena najmodernejših v Evropi.

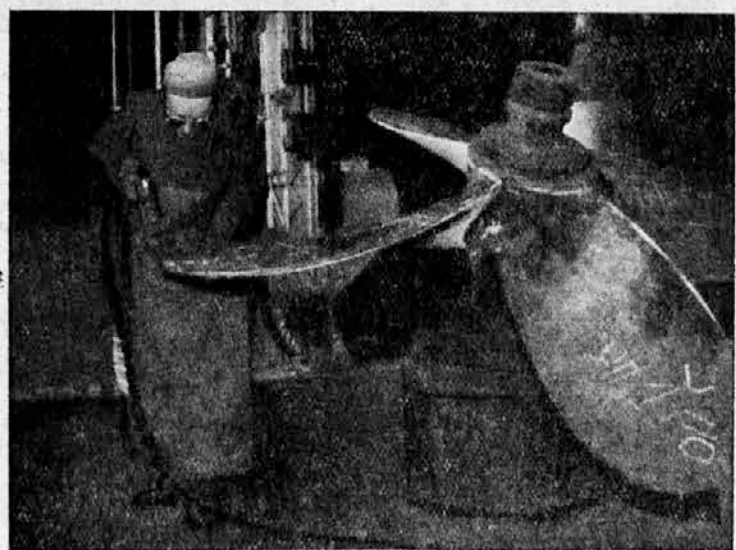
Tržaško industrijo prenavljajo in izpopolnjujejo. Na sliki vidimo nov plinski nabiralnik v gradnji.

12 takih ribiških ladij za ribolov v bližnjih tržaških vodah gradijo s sredstvi Evropskega obnovitvenega načrta.

Prva tržaška ribiška ladja, ki so jo zgradili s pomočjo sredstev Marshallova načrta drsi v morje.

V tržaški tovarni strojev Sv. Andreja gradijo pomorske stroje, ladijske vijake in drugo ladijsko opremo.

Poslanica ministra Gallowaya, načelnika tržaške misije ECA

»Dne 14. oktobra 1949 je bilo britansko-ameriško področje Svobodnega tržaškega ozemlja uradno sprejeto v Evropsko organizacijo za gospodarsko sodelovanje in postalo tako član obširne skupine držav, ki so nekaj časa delale v okviru Marshallova načrta na uresničenju velike evropske obnove.

»Leto dni je minulo odkar je prispele posebna misija Združenih držav v Trst. Leto dni, bogato preučevanja in dela, v katerem so bili postavljeni temelji za organski razvoj obnovitvenega načrta za Trst! Istočasno pa smo že tudi začeli izvajati razne načrte na številnih gospodarskih področjih, od gradnje ladij do obnove ribolovnega brodoma, od izpopolnjevanja pristanišča do potrebne razširitve in modernizacije večjih industrij našega

področja. »V tem prvem letu delovanja v Trstu doseženi uspehi opravičujejo danes trditve, da so zdaj podani bistveni pogoji za dobro izvajanje obnovitvenega načrta za Trst in za njegov uspešen zaključek. Trst se obnavlja s svojim pristaniščem, s svojimi ladjedelnicami, s svojimi industrijami, z delom svojega prebivalstva!

»Posebno odposlanstvo Združenih držav v Trstu si v tem trenutku, ko pričena z novim obdobjem svoje dejavnosti, ne prikriva znanih težko, ki še nadalje ovirajo hitrejšo gospodarsko obnovo Trsta. Težko si niti ne prikrivamo niti jih ne podcenjujemo; smo pa vseeno trdno prepričani, da bomo te težkoče lahko premagali v istem duhu, ki nam je do zdaj omogočil doseči tako zadovoljive uspehe.«

Tržaško prebivalstvo in volitve v preteklosti

Da je na področju tržaškega mesta italijanski živel številno jači, o tem ni dvoma. Da je pa ta italijanski živel zastopan večinoma od doseljencev in narodnih odpadnikov, dočim bivajo Slovenci v pretežni večini skozi stoletja od pokolenja do pokolenja na tej zemlji, je tudi neizpodbitno dejstvo. Ravno ta slovenska zakorenjenost in ta italijanska doskorašnjost sta vzrok, da so Italijani v zastopanju svojih nacionalnih zahtev nestrpnosti in neznošnejši kot drugje. Vznemirja jih namreč lastna vest. Kajti Trst se je dvignil in prišel do svojega bogastva po velikem delu s slovenskimi žulji in ob vsestranskem sodelovanju Slovencev. V mestu je slovenski živel predstavljal vedno tvoren in deloven sestavni del tržaškega prebivalstva.

Zakon večine, kakor smo videli, daje resda prednost Italijanom, vendar je pa ta prednost dokaj dvomljiva, ako upoštevamo, da je pri poslednjih volitvah od približno 200.000 vpisanih volivcev dobra polovica rojena izven Trsta. To so namreč dokazale volitve 12. junija 1949! Mi pa vprašamo, kako so izgledale volitve v Trstu za časa Avstrije, ko so se tržaški Slovenci polagoma družabno dvigali in postajali iz dneva v dan vedno bolj nepogrešljivi del tržaške skupnosti?

Italijanski jezik je bil namreč tedaj ne samo obeležje določene narodnostne, marveč celo družabne skupine. Italijanščina je tedaj veljala za jezik gospode, slovenščina pa za jezik podrejenega ljudstva, delavcev, služabnikov, kmetovalcev in malih trgovcev. Ali čim se je nekdo povzpelo po tržaški družabni lestevici, se je z njim dogajalo nekaj za današnje pojme skoro nerazumljivega: sramoval se je svojega izvora in vsega, kar bi ga na to spominjalo, sramoval se je celo svojega materinega jezika. Ta težnja po izbrisu slovenske preteklosti novepečenega tržaškega meščana se najbolj izkazuje o priliki raznih ljudskih štetij, ko je moral vsak poidelec, hoče ali ne, javiti svoj materni jezik ali vsaj svoj občevalni jezik. In tako se je dogajalo, da so statistike o mestnem prebivalstvu izkazovale številke, ki niso odgovarjale stvarnemu razmerju med tržaškim prebivalstvom po podatkih iz tajnih volitev! Naj nam kot primer služi nekoliko statističnih podatkov o številni moči Italijanov, Nemcev in Slovanov v Trstu:

	1. 1846	1. 1857	1. 1880
Italijani	43.940	27.949	88.887
Nemci	8.000	6.000	5.141
Slovani	25.300	40.033	26.789

	1. 1890	1. 1900	1. 1910
Italijani	100.039	116.825	118.959
Nemci	7.107	8.880	11.856
Slovani	27.829	25.130	59.319

Pri tem moramo navesti sledeče: V 1. 1846 tvorijo Slovani preko 30 odst. celokupnega tržaškega prebivalstva. L. 1910 tvorijo Slovani zopet 30 odst. vsega prebivalstva. L. 1846 so bila narodnostna naprotstva v Trstu sorazmerno majhna, ker se je tedaj dalo z Italijani še kolikor toliko zadovoljivo shajati, ker so bili Italijani do Slovencev še precej strpni in uvidevni. L. 1910 je bilo ljudsko štetje izvršeno, kot je to znano, dvakrat. Medtem ko je o priliki prvega štetja znalo število Slovencev 38.499, se je to število pri drugem štetju zvečalo nič manj kot za preko 20.000! O tem zadnjem številu se je začelo voditi zelo ostro razpravljanje i s slovenske i z italijanske strani. Slovenci so namreč naglaševali, in o tem navajali tudi konkretne primere, da so pri zbiranju

statističnih podatkov občinski uslužbenec prihajali v slovenske družine ravno v času, ko je bil družinski poglavar iz katerega koli razloga odsoten. V nekaterih primerih so občinski uslužbenec ukazali ženskam, da naj podpišejo izjavo, da je njihov občevalni jezik italijanski, ker so z njimi govorile v italijanščini.

Slovenskim nižjim uslužbencem se je vpisal italijanski občevalni jezik, ker so samo v tem jeziku občevali s svojimi poslodavci. »Lingua d'uso« je, kakor je zapisal »Il Piccolo« 29. avgusta 1910 oni jezik, ki je dotičnemu brez daljnjega nujno potreben. Tako se je moglo zgoditi, da je Koroska dala Trstu samo 276 Slovencev in 481 Italijanov, Stajerski 1542 Slovencev in 682 Italijanov, Dalmacija 1313 Hrvatov in 3245 Italijanov. Za Italijane je vpisanih 1. 1910 369 oseb, rojenih v Spodnji Avstriji, 274 v Češki, 191 v Moravski, 138 v Galiciji. In vendar se lahko reče, da je popis prebivalstva 1. 1910 izvršen po dokaj temeljitejših načelih, kakor 1. 1880, 1890 ali 1900, ko so hišni upravitelji sami in na svojo roko na popisne formulirje beležili narodnost, naravno italijansko, ne da bi dotično osebo sploh za to vprašali. To se pravi, ne sicer narodnost, marveč italijanski občevalni jezik, kar pomeni, da so bili kot Slovenci vpisani samo tisti prebivalci Trsta, ki italijanščino sploh znali niso odnoso je niso dovolj znali, da bi mogli odgovoriti na postavljena jim najosnovnejša vprašanja.

Ta način prikazovanja narodnostnega stanja v luči, ki je bila popolnoma nasprotna stvarnemu stanju, je predstavljal kot pogoj za svoj uspeh popolno pomanjkanje narodnostne zavesti pri slovenskem življu. Sicer so se tudi do leta 1890 v Trstu nahajali zavedni poidejci, ki so negovali jezik in se zanimali za vse, kar se je dogajalo v slovenskem svetu; vendar je bila velika večina še dokaj ravnodušna, rekli bi v svoji brezbrzičnosti za narodno stvar celo nemarna. V tisku in v javnem življenju Slovanov tedaj niso napadali. Nihče se ni vznemirjal, ako so Tržičani javno govorili vsak v svojem jeziku. V kavarnah, v katere so zahajali Primorci iz Dalmacije, se je slovenska govorica stalno čula. Kavarna »Tommaso« (nekdanja kavarna Tommaso) je bila ne samo sedež slovenskih domoljubov, temveč so se v njej zbirali ponajveč pomorci in trgovci iz Dalmacije in Levanta, v kolikor niso zahajali v kavarno »degl. Specchia« in v malo kavarnico »della Borsa Vecchia«, katera je pa po letu 1891 začela izumirati.

Leta 1891 se je razširila volivna pravica. Na Dunaju je bilo ravno kar konec znamenite Taaffe-ove dobe in so v stari monarhiji na zaprepačenje nemških meščanskih krogov, ki so čutili ogroženo svojo nadvlado v čeških in moravskih industrijskih in trgovskih mestih, prišli v vlado tudi Slovani. Borba med Slovani in Nemci je zavzela vse ostrejšje oblike, tako da je tedaj Franc Jožef odločil razširiti volivno pravico in je naposled dal volivno pravico vsem odraslim moškim.

(Konec prihodnjič)

Ali si že storil svojo narodno in socialno dolžnost? Slovenci, spominjajte se Slovenskega dobrodelnega društva ob veselih in žalostnih dogodkih življenja.

Že zgodaj, čim se je začela probujati narodna zavest našega življa v Trstu in okolici, posebno v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, se je začelo s prvimi majhnimi diletantskimi predstavami. »Sokole«, posamezna pevka in bralna društva, pa tudi konsumna društva in društva za zavarovanje goveje živine so prirejala veselice, pri katerih je redkokdaj manjkala po koncu — običajni spored je obsegal nagovor, deklamacije, zборе, solo-točke — kot paradna točka kratka igrice, navadno enodejanka. »Brat Sokol«, »Eno uro doktor«, »Vihar in kozarcu vode«, »Citelnica pri branjevki«, »Smrčati mora«, »En sluga in dva gospoda« in slične so bile »slagerije« tedanjih »sezona«. Tem so se kmalu pridružile druge, večinoma enodejanske, ki so si jih prevajali ali prirejali posamezni režiserji in vodilni igralci-diletantje, med temi sedaj že vsi pokojni. Razem iz Bazovice, Kariz in Sostič mlajši z Opčin, Stoka Jaka s Kontovela in drugi. (Že pri tej priliki prosim odpuščanja, če pozabim imenovati marsikaterga zaslužnega delavca. Precejšnja vrsta jih je, a spomin moj ni prav zanesljiv.)

Kmalu je bil ta okvir pretesen. Izvečalo in vzgajilo se je dokaj širše število aktivnih diletantov, ki so se lotili večjih nalog. Med prvimi — kolikor se spominjam — je šla na deske kot obširnejša igrice toliko let potem še favorizirana in priljubljena žaloigra »Mlinar in njegova hčra«, navadno kot priljubljena igrice za Vse svete. Zibelko je imela pri Sv. Ivanu pri Trstu, ki je v gledališkem oziru sploh dolgo časa prednjačil in imel vodilno vlogo. Neumorni Negode — če bi ta mož odprl vire svojih spominov iz te in kasnejše dobe, to bi bilo predivno, ki bi ga marsikdo z velikim zanimanjem poslušal — pok. gospa Ponikvarjeva in v njeni njeni drug. g. Ponikvar, gospa Germekova ter g. g. Odnalova: to so bili pionirji obširnejših gledaliških predstav, katerim so se pridružili spredno ali kasneje še drugi v Trstu, med temi Alojz Grebenc, ki je s svoje strani skoro na vseh slovenskih tržaških prireditvah, posebno na sokolskih večerih, v družbi z že imenovanim pok. Karizem, jako Stoko in tedaj v Zagrebu živčim Lackom Krizem prirejal razne sprva manjše igrice in kasneje z drugimi mlajšimi diletanti uprizarjal tudi večje igrice.

»Mlinar in njegova hčra« je nešteto kratka žla čez tržaške in okolišanske odre. Tipične figure neizprosne starih mlinarjev, idealno zaljubljen, bolehen in umirajoč mlinarjeve hčerke, ki je zopet in zopet s svojimi razpuščenimi lasmi, bledimi lici in vrditimi očmi stresala dovtetne duše vseskar mnogobrojne in vernega poslušalstva, mila Konradova piščal in vzorna vrsta polnočnih duhov na pokopališču v belih rjuhah, marsikdaj z umetno vezanimi monogrami dotičnih požrtvovalnih lastnikov: vse te tipične prikazni so se nešteto krat — kdo jim je števila — ponavljale in varirale na raznih odrih in se odlikovale zdaj z eno zdaj z drugo bolj podčrtano nijanso in izvajljale marsikako solzo ginjenosti, a semintja tudi kak zatajen nasmešek kaknega bolj zakrknjenega, rutiniranega ali — odstavljeneja igralca. Seveda so imele tudi razne druge vasi v tržaški okolici svoje diletante voditelje in igralske skupine, ki so nastopale v svojem rajonu, tako posebno Skedenj, Barkovlje, Rojan, Bazovica, Kontovel, Prosek, — lahko bi naštel skoro vse okoliške vasi.

Sodelovanje med mestom in okolico

Kakor je vedno vladala harmonija med mestom in okolico, tako se je pojavilo tudi in prav posebno vzgore sodelovanje v gledališko-igralskem oziru med igralci-dile-

Razvoj slovenskega gledališkega življenja na Tržaškem pod Avstrijo

tanti mesta in okolice. Kaj kmalu so se v devetdesetih letih združili bolj markantni igralci Trsta in okolice, posebno svetoivanska in mestna skupina, in so se lotili več iger. Voditelja - iniciatorja sta bila g. Ponikvarjeva in g. Grebenc. Onim, ki so se jih tedaj udeleževali bodisi kot diletantje, bodisi kot gledalci, so gotovo ostale v neizbrisnem spominu diletantsko na visokem nivoju stoječe predstave »Rokovnjačeva« in »Čevljarja barona«. Obe ti igrice sta značilni v gledališkem oziru velik napredek. Prva in druga sta zahtevali že velik aparat komparzerij, zborov, sceničnih efektov, četudi izvedenih s primitivnimi sredstvi, obe igrice sta imeli precej znamenite pevske vloške, druga je bila že opereta v skromnem smislu. Pri teh igrich sta z veliko vnetostjo sodelovala v pevskem oziru sedaj tudi blagopokojni in nepozabni naš kapelnik Bartel in njegovo »Slovensko pevsko društvo«, ki je dajalo poleg solistov tudi potrebne pevske mase in komparzerije. S svojo mirnostjo in neusahljivim humorjem, z večnim nasmeškom na svojih okroglih licih je vendar kaj krepko obvladoval ves ta marsikdaj nedisciplinirani in občutljivi aparat — kateri igralci in pevci, in najsaj tudi diletant, ni občutljiv in razdražljiv? — in ga vodil mimo marsikatero skale spoditke do končno uspešnega rezultata.

Ti igrice, »Rokovnjačeva« in »Čevljar barona«, prva pod okriljem ženske podružnice Ciril-Metodove družbe, druga »Slovenskega pevskega društva« v Trstu, sta imeli ob premieri in ob nestetih reprizah vedno velikanski uspeh po obisku in po uprizaritvi. Ti predstavi sta, poleg že prej od mestnih igralcev pod vodstvom Grebena in Kariza tudi uspešno uprizarjena »Lumpacija vagabund«, šli čez deske v velikih tržaških gledališčih, v Teatro Fenice in v bivšem kaj mičnem Teatro Goldoni, ki sta vsakokrat bila v zvezi s svojimi obsežnostmi razprodana. Kot zanesljiva in precej avtokratična suflerka je že pri teh igrich kakor tudi kasneje pri mnogih drugih sodelovala tedanja g. g. Milka Modičeva. Požrtvovalnost tedanjih igralcev, pevcev in komparzerij se lahko presodi po tem, da so se vsi sodelujoči, ki so stanovali ne samo v Trstu, nego tudi po okolici, pri Sv. Ivanu, v Skedenju, Barkovljah, Rocolu, Rojanu itd., udeleževali v zvezi močni burji in slabemu vremenu redno zelo mnogoštevilnih vaj.

Ustanovitev Dramatičnega društva

Ugodni predpogoji in potreba bolj sistematičnega delovanja so povzročili, da se je jelo misliti na organiziranje tega gledališkega delovanja. Takoj v začetku tega stoletja se je začelo s predpripravi, in leta 1902, so g. g. Grebenc, Stoka, g. Ponikvarjeva in Germekova, g. g. Odnalova in Modičeva ter podpisani ustanovili v Trstu »Dramatično društvo«. Za ustanovitev tega društva je zanimivo, da je bilo ustanovljeno v času »prekega sodaa«, ki je bil proglašen v Trstu ob priliki štrajka Lloydovih kurjačev in ki je pri izgreduh in konfliktih z oboroženo silo, ki so sledili, zahteval več človeških žrtv. Pravna razlika ustanovitve društva v takem času napram normalnemu času obstoji le v tem, da je moral pripravljalni odbor prošiti oblast za dovoljenje, da sme imeti ustanovni občni zbor, dočim je navadno bilo dovolj, da se je ustanovni zbor oblastem prijavil.

Gledališko življenje pod okriljem

»Dramatičnega društva« je bilo zelo živahno. Vrlo je napredovalo in je trajalo vse do izbruha vojne. Prvi napredek je bil v tem, da je »Dramatično društvo« pogosto vabilo igralce iz drugih krajev, posebno iz Ljubljane, na gostovanje. Ena najbolj impozantnih predstav iz prvega časa delovanja »Dramatičnega društva« je bila predstava v Teatro Fenice, na kateri se je uprizaril »Deseti brat«. Razen tržaških diletantov, je sodelovalo več gostov iz Ljubljane, med drugimi g. Danilo kot Dolef, nadalje g. g. Dobrovolny in Dobrovolna. Sedaj poznani umetnik Nučič je, tedaj že začetnik, nastopil prvič v večji vlogi Kvasa in se tako izkazal v tej vlogi, da so ljubljanski krogi okoli tamošnjega dramatičnega (tedanji ljubljanski intendant dr. Tekavčič je tudi prisostvoval tej predstavi) postali nanj pozorni in mu od tedaj poverjali odličnejše vloge, tako da se je g. Nučič potem naglo povzpnil do čedajše večje višine. Obsežni Teatro Fenice je bil ob tej predstavi tako natičeno poln občinstva, da so ljudje skoro drug nad drugim stali. G. Danilo iz Ljubljane, ki je tedaj s krepko podporo suflerke tudi braliral, slavi letos petdesetletnico svojega gledališkega delovanja in si je izbral kot slavnostno predstavo baš »Desetega brata«.

Stalni oder v Narodnem domu

Poseben razmah je kazalo »Dramatično društvo« potem, ko je dobilo v novozgrajenem Narodnem domu svoj stalni oder. Vsako nedeljo in praznik v sezoni, kasneje še po enkrat ali dvakrat, večih tudi po trikrat na teden so bile redne predstave, vedno najbolj obiskane. Ansambel igralcev-diletantov se je pomnožil s poklicnimi igralci. Med drugimi so bili režiserji tržaškega stalnega gledališča g. Dragutinović, g. a. Danilova, ki se sedaj nahaja v New Yorku, pokojni Verovšek, nadalje sedanji režiser Narodnega gledališča v Ljubljani, g. Skrbinek in drugi. Med znamenitejšimi igralci-diletanti so bili: g. a. Dragutinovićeva, Mekindova, g. g. Sila, Gradišnik, Daneš, Grgica Lesič, g. a. Ilesičeva. Razen teh pa je sodelovalo na tržaškem stalnem odru še mnogo drugih igralcev, katerih večina tedaj začetniki, ki pa so se dvignili do visoke umetniške stopnje in uživajo danes najbolj glas. Tako so nastopali v Trstu sedanji režiser Narodnega gledališča v Ljubljani g. Kralj, režiser mariborskega narodnega gledališča g. Valo Bratina, nadalje igralci ljubljanskega, mariborskega in splitskega Narodnega gledališča g. g. Teržič, Pregarc in njegova soproga, tedaj g. g. Kavčičeva, nadalje g. g. Mezgečeva, kot gost g. Borštnikova in njen soproga veliki Borštnik v drami »Očee«, g. Fijan iz Zagreba v »Hamletu«. Kot čisto mlad človek, še dijak, je dirigiral na tržaškem odru Zajčjevo opero »Zrinjski Frankopani« sedanji ravnatelj ljubljanske opere, g. Polič. V operi in opereti je nastopala njegova sedanja soproga in članica ljubljanske opere, tedaj g. g. Lepuševa. Kot operni pevec so nastopali tedaj tudi danes sloveči prvi tenorist prej ljubljanske, sedaj zagrebške narodne opere g. Simenc, nadalje danes tudi sloveča operna peva Primožič in Rumpelj, slednji sedaj član ljubljanske opere.

Pa je imelo tržaško stalno slovensko gledališče tedaj tudi še drugih dobrih moči, kakor na pr. izborne igralca, dramskega in operetnega

ga, in večletnega intendant g. Hlača, ki je sedaj tudi v New Yorku. Hlača je kot diletant prekosil marsikatero poklicnega igralca. Prepričan sem, da bi bil, če bi se bil posvetil igralskemu poklicu, postal prvovrsten igralec. Kot subretke in operetne pevke sta nastopali tudi z dobrim uspehom g. g. Janova in g. a. Stularjeva. Nadalje sta sodelovala deloma stalno, deloma kot gosti pri tržaškem gledališču g. g. Rezika Thalerjeva in g. Iličič, oba igralca izborne slovesa.

Uspehi Dramatičnega društva

»Ni čuda, da je »Dramatično društvo« s takimi domačimi močmi in pod večinooma spretnimi režiserji in z dobrimi gosti uprizarilo tekom svoje skoro dvajsetletne dobe, odkar je delovalo, celo vrsto dobro uspešnih in izbranih dramskih iger, eno opero in več operet. Ne bom našteval vsega repertoarja, ki se je razvil na teh deskah; predolg seznam bi to bil in nimam vsega v spominu. Omenil bom le nekatere v označenju, kako se je začelo z lažimi, večinoma ljudskimi stvarmi in lepo napredovalo do precejšnje višine. Poleg že prej imenovanih iger so se uprizarile igrice, kakor: »Divji lovec«, »Legionarji«, »Deboralia«, »Pojdimo na Dunaj«, »Charlesjeva tetka«, »Nelly Rozler«, »Ugrabljeni Sabinke«, »V katekom-bah«, »V nižavici«, »Ekvinočje«, Tolstega »Moč teme«, »Tuji kruha«, »Nora«, »Helga«, vse Cankarjeve igre, »Smrt majke Jugovičeve«, »Na dnju«, »Časta«, »Živi mrtveca«, »Greha«, »Veriga«, »Pelikan«, »Zemlja«, »Perjenica«, »Papa Eccellenza«, »Lowoodska sirota«, dalje o troške igre »Pepeleka«, »Snežulčica«, »Trnjulčica«, »Palčica« in druge. Peta se je opera »Zrinjski Frankopani« in igrice so se operete kakor »Graf Luksemburška«, »Cvrček«, »Vesela vdova«, »Punčka«, »Jesenski manevri«, »Valčekov čar«, »Cigan barona«, »Cednostna Suzana« itd.

Kakor razvidno iz teh kratkih podatkov, je imelo tržaško slovensko gledališko življenje vse pogoje za odlični razvoj; bilo je navdušenje, požrtvovalnost, razumevanje, veselje, dobrih in inteligentnih igralcev, saj je — kakor smo videli — večina igralcev, ki so izšli iz tržaškega diletantskega dosegla že danes krasno karijero in obeta še več. Slednjič je imelo tržaško gledališče obilo voljne publike. Z mirno vestjo lahko rečemo, da so slovenske tržaške predstave po številu svojih obiskovalcev še danes nedosežene.

Tržaško gledališče je delovalo tudi ves čas svetovne vojne in tudi po vojni vse dotlej, dokler mu ni ugrabil prostorov znani požig, ki je upepelil Narodni dom v Trstu.

K sklepu bi imel omeniti še pojava zadnjega časa v tem oziru preko raznih predstav različnih Prosvet in drugih organizacij tja do predstav »Scampolae« in sličnih. Pa to sega v čas sodobnikov, o katerem se ne da kritično razpravljati. Vedno je nevarno pisati pod svežimi vtisi. Sodba je bolj dana, ko se nekaj poleže in človek lahko mirneje gleda v minulost. Naj zaenkrat zadostujejo ti spominski vtisi. Dovolj je še peres starejših in mlajših sodobnikov, ki bodo lahko s časom dodali ali popravili. Vem, da bodo te nerodne vrstice marsikomu onih, ki so več ali manj sodelovali ali pa vsaj opazovalno spremljali razvoj slovenskega gledališkega življenja na Tržaškem, vzbudile kak vesel ali pa žalosten miselni utrinek, kakor bo že razmišljal o tem, kar je bilo, ali o tem, kar je in še bo.

Josip Prunk

(Iz jubilejne številke »Edinosti« o priliki petdesetletnice njenega izhajanja 1876 - 1926)

Načrt za industrijsko področje v Žavljah

Ameriška avtomobilska tvrdka Studebaker se zanima za zgraditev velikih montažnih delavnic, ki bi zaposlile okrog 500 ljudi in katerih zgradba bi stala nad 600 milijonov lir. Prvotno je družba nameravala postaviti svoje delavnice v južni Italiji, toda, ker je tam natekla na težkoče, se je sedaj obrnila na Odbor za industrijsko področje v Trstu. Tudi postavitev nove cementarne bi bila 150 ton cementa postaja realno. Začetna zmogljivost cementarne bi bila 150 ton cementa dnevno. Kot surovino bi cementar na uporabljal odpadke visokih peč, pri ILVI v Skedenju.

Kot vidimo, je zanimanje za tržaško industrijsko luko veliko ter je že zdavnaj presegel ozek krog neposredne tržaške okolice. Uresničenje vseh teh načrtov bo prineslo Trstu močan gospodarski pospešek in nova podjetja bodo dala mnogim možnost dobre zaposlitve.

K. M.

Pismo iz Ekvadorja

Ko sem se 11. januarja 1949 izkrcal v Puna, ki služi kot pristanišče za Guayaquil, ker ladje za večje tonaže ne morejo po reki Guayas do Guayaquila, sem ga bil že sit do grla! Majhne kolibe, pokrite z bambusom, ne napravijo Bog ve kako lepega vtisa na razvajenega Evropejca. Ladja »Aurora« je plula po reki navzgor proti Guayaquilu še 4 ure, naposled smo se ob štirih popoldne po našem času končno izkrcali.

Guayaquil je precej veliko in lepo mesto z močno razvito pomorsko trgovino; pred tridesetimi leti je bila tam mala vas, zdaj pa je tam že cvetoče trgovsko mesto; seveda so hiše v veliki večini lesene, ker so bolj odporne proti potresu. Zanimivo je, da so se leta 1942, ob močnem potresnem sunku, porušile palače, zgrajene iz železobetona, medtem ko so lesene hiše vzdržale! Ekvador je v Evropi malo poznana dežela. Evropejci mislijo, da se tukaj umira od vročine, ali to ne odgovarja resnici; v nižinah je res velika vročina, ali na planoti, ki

jo na splošno imenujejo »sierra«, je kar dobro, celo mrzlo. Naj na tem mestu omenim, da si moram vsako jutro obleči suknjo, dokler sonce ne vzhaja, saj so tukaj v neposredni bližini hribi velikani, pokriti z večnim snegom in ledom, n. pr. Chimborazo 6800 m, Cotopaxi 5800 m, G. Pichincha 5000 m, Mojada 4500 m itd. Ti hribi so vsi več ali manj vulkanskega izvora, seveda ugašeni, samo eden in sicer »Sangay«, bruha ogenj ponoči in podnevi; pogled nanj v noči je nepopisen, krasen.

Ekvador je pretežno kmetijska dežela z zelo majhno industrijo skupna in klobukov, imenovanih »panama«, katere izdelujejo v Jipijapi (čitat Hiphipapa). Zemlja je zelo rodovitna in ne potrebuje ne hlevskega ne umetnega gnojila. Rastline tako hitro rastejo, da se to vidi s prostim očesom, n. pr. platana; to mi je potrdil naš rojak g. F. Rijavec, ki živi v Zarumi, majhnem mestecu ob peruvianski meji. Zivinoreja je sorazmerno dobro razvita, prevladuje pa še zme-

raj domača pasma; pasmo »Holstein« uvažajo iz Sev. Amerike.

Prometne zveze so silno slabe, ceste ozke in prašne, železnice pa so tako kot n. pr. ona iz Kobarida na Cedad. Zanimivo je, da na vzhodu živi pleme, imenovano »Hivaria«, ki je še popolnoma divje. Ti ljudje, ako dobijo tuja v roke, mu odrežejo glavo, izločijo na še nepojasnjen način kosti ter jo toliko časa kuhajo, da postane majhna kakor človeška pest, ali podobna naravni glavi človeka, ki jo je nosil; te potem prodajajo kot trofeje za velik denar. Naj na tem mestu omenim, da je to po zakonu prepovedano in so taki primeri v poslednjem času zelo redki, v nasprotnem primeru pa je tu manj ubojstev in tatvin kakor v civilizirani Evropi.

Eno najbolj zanimivih amerikanov na sem na lastne oči videl in slišal v mesecu februarju t. l. Dne 12. februarja je radijska oddajna postaja »Quito«, ki je popolnoma privatna ustanova, prenašala znano farsno ameriškega pisatelja G. Vesela »La guerra de dos mundos«. Spicker je z ganljivim glasom in poudarjajočo besedo javil, da so se do zob oborožene čete s planeta

»Mars« s padobranci spustile in zavzele glavno letališče, ki leži 7 km daleč od glavnega mesta Quita, požgale in pobile mestce Cotocollao ter da se z bliskovito naglico približujejo glavnemu mestu; spicker je še dodal, naj se prebivalstvo pripravi na smrt. Eno uro kasneje so že drveli vojaški avtomobili, tanki, policija, rdeči križ, da pomagajo preživelim in da rešijo kar se rešiti da. Med tem časom pa je v mestu nastala taka panika, da je bilo jo, posebno ženske so kričale iz bežale iz mesta, celo č. sestre iz nekega samostana so tekale po ulici v Evini obleki; medtem se je pa izvedelo, da o izkrcanju »Marsovcev« ni nobenega sledu in da je mestce Cotocollao popolnoma mirno. Polagoma so se vračali vojaški oddelki nazaj v mesto, a med tem časom je razjarjena množica obkolila palačo, kjer je bila poleg radijske oddajne postaje tudi tiskarna, uredništvo in uprava največjega dnevnika »El Comercio«. Razjarjena množica je polila z benicnom vrata, okna ter poslopje zažgala, v notranjosti je bilo med tem časom kakih 60 uradnikov in raznih nameščenec, kateri so kili-

cali telefonično na pomoč policijo, ali glej smolo, policija sploh ni prišla, ker so si mislili, da gre za novo potegavščino! Tako je zgorela palača do tal, 6 nameščenec je bilo mrtvih, 16 ranjenih, ostali so se pa rešili tako, da so prebili streho in ušli nevarnosti. To so amerikanec!

Slovencev nas je v Ekvadorju jako malo in smo razstreseni po celi republiki, vendar se večih snidemo prav v mestecu Cotocollao, da zapojemo eno ali dve naši. Naša rojakinja ima hotel v tem mestecu.

Nasiletev večjih skupin ne priporočam, ker je svoječasno že g. F. Rijavec to poskušal, a mu to ni uspelo zaradi birokratičnosti tukajšnjih oblastev. Dodam, da to ne pride v poštev za posameznike.

Dne 5. avgusta je močan potres popolnoma porušil mesto Ambato, ki je bilo približno tako veliko kakor naša Gorica; računajo samo v tem mestu okoli 4000 mrtvih in ranjenih. Porušena so bila tudi razna mala naselja kot n. pr. Salcedo, Pillaro, Pelileo; v zadnji vasi so se odprle razpokane, ki so bile tri do štiri metre široke.

K. M.

Vesti s Tržaškega

Koncert

Vaša Pržihoda in La Rosa Parodi

(Gledališče Verdi 17. X. 1949)

Zanimivost tega koncerta je bil že sam spored, ki je poleg novosti sodobnega skladatelja Lodov. Rocca (plesni in finale iz opere »Dibuke«) obsegal še troje Debussy-jevih Nokturnov (zadnjega z ženskim aborom, nazvanega: »Sirene«). Vso pozornost poslušalcev pa je brez dvoma privlačeval svetovni sloves umetniške osebnosti violinkega mojstra Vaše Pržihode, ki si je izbral za ta večer v teh krajih skoraj nepoznan Dvoržakov violinški koncert v a-molu. To prekrasno delo je tvorilo težišče celotnega sporeda, akoravno je bilo postavljeno na začetek, kar doslej ni bilo v navadi. Ker je skromno odmerjen prostor za izčrpnost poročilo o tem lepem večeru, se bom omejil na najvažnejše.

Pržihoda je absoluten vladar svojega plemenitega instrumenta. Da je izbral ravno ta koncert, katerega se večina svetovnih goslačev izogiba zaradi tehničnih težav, je čisto prav. Pržihoda je pri tem dokazal nekaj več. Prodiral je z vso svojo muzikalno zrelostjo v globino vsebine. Izoblikoval in izklesal je glavne teme z vso jasnostjo in kipecim temperamentom. Povezoval je v plastično melodičnost vsak do-mislek v nežni poeziji, da je iz- zvenel ljubavni spev prvega stavka kot rahel, dišeč cvet in zopet so se pretokale drzne pasaže, kristalno čiste kot posamezni padajoči biserni prameni. Oba prva stavka sta lirsko nastrojena in zlitja v en sam stavek, preroben s češkim narodnim tonom. Iz četrtega dela diha češka narodna čustvenost in preide v Rondou v razgibano šegavost in echerzozo, ki ga je Pržihoda podal z nedosegljivo plemenitostjo in e- leganco. Sugestivno je uplival na orkester, da mu je sledil z obliko- vanjem identičnih tiaz posvem a- nalogno. Orkester je vodil La Rosa- Parodi z vso umetniško čustvenostjo, ki jo vsebuje Dvoržak v svojih umetninah. Znal je tudi dirig- entski podrediti solistu ves orkester- ski aparat tudi takrat, ko izpolnjuje- jo partiturne sisteme pihala in trobila, zlasti v poslednjem stavku v duo violine solo z oboi itd. V splo- šnem je orkester odlično izvršil svojo zahtevno nalogo. Tako solist, kakor orkester sta bila deležna od strani napolnjenega gledališča vse- ga priznanja. Pržihoda je moral do- dati še I. stavek iz Bachove prve sonate za violino solo. Spored je zaključila Rossinijeva ouvertura Wilhelm Tell.

K. Sancin

Prijava premoženja v Jugoslaviji

»Sporočamo, da je določen rok za prijavo premoženja, ki so ga begun- ci iz Jugoslavije tam zapustili, ali tržaški in italijanski državljani tam imeli, do 30. novembra t. l. Kakor smo že sporočili, je podvr- ženo prijavi vse premoženje in ne- premično premoženje, terjatve v blagu in denarju in tudi denarne vloge pri bankah in denarnih zavodih na vsem ozemlju Jugoslavi- je. Pogoj za prijavo in za plačilo odškodnine pa je odvzem z nacio- nalizacijo premoženja (podržavlje- nje) z odvzem z agrarni reformo, kakor tudi vsaka omejitev svobod- nega razpolaganja; tedaj omejite- odzave v najem ali zakup že opravi- čujejo prijavo premoženja. Kdor se bi nahajal v inozemstvu, lahko pooblasti osebo, stanujočo na STO ali v Italiji, da zanj vloži prijavo. Zato zadostuje navadno pooblastilo, napravljeno pred italijanskim konzulom.

Pravico vlagati prijave imajo italijanski državljani, državljani STO in vsi, ki so za Italijo optirali. Optanti za Italijo, ki se biva v Jugoslaviji, predložijo prijavo ita- lijanskemu generalnemu konzulu v Zagrebu, vsi drugi pa pri zaklad- nemu ministru v Rimu. Ako bi Jugoslavija komu odbila opcijsko za Italijo, ker je iz Jugoslavije pobeg- nil ali se tja ni vrnil, se bo ta smatral za begunca in njegova pri- java se bo tudi upoštevala. Opo- zarjamo, da je treba napraviti pri- jave na posebnih vzorcih, ki jih je izdalo ministru v Rimu. Zato je potrebno poprej že napravljene prijave obnoviti.

S temi premoženjskimi prijavi- mi nimajo nič skupnega prijave vojne škode, ki se tičejo premože- nja, ki je bilo med vojno in zaradi vojne poškodovano ali odvzeto.

Jogan Zofija

Dne 12. t. m. je v Trstu premi- nula g. Jogan Zofija, prostoga zna- nega veletrgovca iz Sežane, sedaj bivačega v Trstu. Pokojnica je bila znana po celem Krasu zaradi svoje skromnosti in neutrudljivega dela, posvečenega domu in družini. S svojo marljivostjo in neumornim delom sta si z možem ustvarila le- po domačijo, ki pa sta jo pod silo razmer zapustila. Kljub temu, da je živela tu pri sinu, so ji misli in

želje uhajale na naš Kras, ki ga je pokojnica tako zelo ljubila. Neutolažljivemu soprogu in osta- lim sorodnikom naše iskreno so- žalje!

Sv. Križ pri Trstu

V naši vasi so se pričela priprav- ljalna dela za zgraditev dveh ob- činskih stanovanjskih hiš z osmimi stanovanji in dela za zgraditev ljudskega kopališča.

Z dograditvijo teh stanovanj se bo delno omilila stanovanjska kri- za v Sv. Križu, katerega je precej- šnja; zato smo prepričani, da pride- jo pri dodeljevanju na novo zgra- jenih stanovanj v poštev le doma- čini.

Istočasno bo z gradbenimi deli padala brezposelnost in upamo, da bo gradbena uprava zaposlila brez- poselne delavce iz same vasi, kate- ri komaj čakajo na skromen zaslu- žek, ki je potreben za preživljanje njihovih številnih družin.

Slike z jesenskega koncerta SPM na Opčinah

Ponovno opozarjamo, da si lahko naročite v pisarni SPM, ulica Ma- chiavelli 22 nadvse uspele slike z veselice SPM na Opčinah.

Mali Repen

V fašistični Italiji ni bilo za naš Kras materinske ljubezni. Ceste so bile slabe, vas brez vodovoda in električne luči, le davke so nam pobirali z veliko vneemo in trdoto. Tu ni bilo usmiljenja za neplačani davek in če kraški kmetič ni imel denarja, mu je šla kmetija na bob- en, četudi mu je bila ona poglavi- tni vir dohodkov za preživljanje številne družine. Koliko gorja je napravila tedanja Italija našemu življu, ve samo oni, ki je vse to poskusil na svojih ramenih; zato tudi ni čudno, da se slovenski člo- vek oprijemlje vsake bližje, s ka- tero bi se obdržal v svobodi. Slo- venski človek je izbral pot, za ka- tero ve, da ga ohrani v svobodi in bo nastopil proti vsem onim, ki mu hočejo zopet to svobodo iztrgati. Drži jo trdno v svojih rokah in no- če več v naročje mačehavske Ita- lije, kljub vsej propagandi, ki mu obeta raj v tej državi — kakor, da bi Slovenci pozabili na vse tjeplje- nje in zapostavljanje — ter bomo povedali vsem slovenskim zapele- cem, ki so za neko italijansko ko- minformistično bratovščino na slo- venskem Krasu, da smo jih sili, ker so se s svojo politično opre- delitvijo postavili v vrsto narodnih izkoreninencev.

V zadnjih letih se naš Kras spre- minja; s svojimi lepimi cestami je postal še bolj privlačen za tržaške- ga meščana. Ko omenjamo kraške ceste, nam nehoti prihaja na misel, da je v isti občini gradbeno podje- tie slabo opravilo delo na cesti, do- čim je drugo podjetje v tej občini z deli pri Saležu zbetoniralo cesto, ki je v ponos občini. Tudi se vpra- šujemo, zakaj jemljejo cestni de- lavci z zida, zgrajenega pred ne- davnim ob cesti, kamene in ga uporabljajo pri nadaljnjih cestnih delih, da so ponekod kar luknje po zidovih! Ali je morda predaleč par metrov s ceste po kraško ka- menje? Upamo, da se kaj takega ne bo več dogajalo in da se bo u- porabljalo kamenje z gmajn.

Ljudje so zadovoljni, ker so pri-šli do vodovoda in živinskih napa- lišč; vprašujejo se pa, koliko ča- sa bo tekla voda po cestnih ceveh in kdaj bodo deležni napeljava po hišah in hlevih, kar bi bilo nujno potrebno za urejeno kmetosko gospodarstvo.

V naši vasi tudi še nimamo elek- trične luči, četudi jo že dolgo ča- kamo z nestrpnostjo in si ne mo- remo misliti, da v dobi tehnične- ga vzpona nima kraška vas eno uro od Trsta električne luči.

Volltve so za nami. Kominformis- ti so napovedovali raznovrstna de- la, toda kot se vidi je laže priti do županstva kot pa izvršiti napoveda- ne obljube. Je pa že res, da je la- hko kričati, ko nisi na oblasti, kot se je to dogajalo takrat, ko nam je pri- šel župan vse drugače poma- gal iz različnih zadržev in skrbel za prebivalstvo, ne glede na politično pripadnost, ker je bilo za njega merilo, da so vsi ljudje potrebni in ne samo oni, ki so na oblasti. Se vedno pa pričakujemo, da prične- jo z deli, ki so jih z debelimi črkami napovedovali v svojem programu.

Dolina

Lepo je urejena cesta, ki pelje v Dolino, kar je bilo neobhodno po- trebno, saj je bila v prejšnjih ča- sih enostavno preorana, kar se je posebno občutilo pri slabem vre- menju, ko je pljuskala deževnica na vse strani. Posebno pa je ustreže- no našim podeželskim kolezarjem, ki imajo opravka v Trstu ali pa so tam v službi.

Čudno se nam zdi, da ob priliki popraviljenega ceste ni mislila upra- va na vodovod, da bi potrebne cevi pravočasno položila v zemljo; tako

da bo to delo še enkrat zahtevalo razkopavanje vse ceste. V Dolini imamo vodovod, dočim ga v hišah vasi ob popravljene cesti ni. Ob- činska uprava bi morala skrbeti, da napelje vodovod tudi tem ve- sem.

Leto dni je že, odkar vidimo ob cesti železne drogove, pripravljene za električno razsvetlavo po vaseh, kjer te še ni. Tudi o tem ni prave- ga razumevanja, čeprav je sedanja občinska uprava obljubljala še pred zasedbo občine, da bo čimprej ure- dila to zadevo in zadovoljila prebi- valce v svoji občini. Upamo, da se bo občinska uprava vsekakor za- vzela za to stvar in pripomogla, da pride del stalnovalcev občine do električne luči.

Begunsko vprašanje

Velepoštovani urednik!

V Vaši zadnji številki ste obja- vili sporočilo Obveščevalnega ura- da Zavezniške vojaške uprave, ka- kor da gre za objavo Mednarodne begunske organizacije. To begunce zelo moti, ker je nekaj dni pozneje izšel iz tukajšnjega urada Medna- rodne begunske organizacije nekak »viti« popravek. Nastale so zmede, ker se obe obvestili bistveno razli- kujeta.

Tukajšnji urad za begunce piše, kakor veste, da se morajo begunci javiti pri kakem uradu IRO-a do 15. 10. 1949. IRO sam pa pravi v »svojem popravku«, da naj se javi- jo samo tisti begunci do omenjene- ga datuma, ki nimajo lastnih sred- stev za preživetje.

Komu naj verjamemo?

Dalje ste objavili, da naj se be- gunci iz Julijske Benečije javijo najpozneje do 1. decembra v ka- kem taborišču IRO-a. IRO sam pa pravi v »popravku«, da pridejo v poštev samo tisti begunci iz Julij- ske Benečije, ki so se prijavili za pomoč IRO-a do 31. avgusta t. l. In to ne, da bi bili sprejeti v tabori- šče, marveč, da bodo samo do tega datuma zaslišani po njeni komisiji.

Komu naj verjamemo?

Vesti z Goriškega

Še en primer nasilja

V Barbianisu pri Cedadu živi slovenska družina Zanutič, ki ima dva šolobvezna otroka. Oba sta lansko leto hodila v slovensko šo- lo v Mirnik, občina Dolenje. Torej kakih deset km daleč, če ne več. Nestrpnj Italijani so ta otroka kar kamenjali, ko sta hodila skozi raz- na naselja proti Mirniku in nazaj, in ju zmerjali. Vsi protesti staršev pri oblastvih niso pomagali nič. Pred nekaj dnevi so olikanci to slovensko begunsko družino kar napadli z zmerjanjem in očitanjem, da pošilja otroka v slovensko šolo. Kričali so, naj se pobere proč iz Barbianisa, naj gre nazaj v Tito- vino... Se isto noč so zažgali še ba- rako, ki je stala ne daleč proč od hiše in ki je s hišo vred lastnima te begunske družine.

Ogenj je bil gotovo podtaknjen, toda tudi v Cedadu se policija niti malo ne briga, da bi poiskala kriv- ce. »Pojdite v taborišče, proč od tu« — so odgovorili karabinerji in kvesturini, ki je družina Zanutič protestirala in javila zločin — »pa vas ne bo nihče motila«.

Hudobija oblastnežev

Kakor smo že večkrat poročali, ravno komunistični oblastniki in njihovi pomočniki v Brdih, v oko- licah Gorice in na Krasu zelo slabo in strupeno hudobno z mnogimi na- šimi ljudmi, ki imajo posestvo v Jugoslaviji. Za nobeno ceno ne do- volijo, da bi prinesli svoje pridel- ke v Italijo, kjer živijo in kjer so državljani. Gre tudi za zelo težke primere skrajne potrebe, pa vse nič ne pomaga; hudobija in brdo- srnost vladata povsod, kjer so ro- ke krvave in duša v oblasti greha. So pa primeri, da svoje pridelke smejo pripeljati v Italijo razni so- potniki in bogatini, ki nimajo ra- vno velike potrebe. Oni si znajo po- magati... Ti petolizniki in sopotniki si znajo pomagati! V Titovini ima- jo dobrega zagovornika, ki jim gre na roko. V Gorici pa dobijo izjavo, da so v Liniji...

Le čudno, da se italijanska obla- stva ne zganejo, da bi zaščitila pra- vice svojih državljanov. Zakaj ne ustavijo prevoza v Titovino pridel- kov, ki jih tamošnji državljani pro- sto vozijo čez mejo v žrelo komu- nistov? Zakaj italijanska oblastva dovoljuje prihod v Italijo vsem ju- goslovanskim državljanom brez iz- jeme? Titovci sicer izdajo prelazni- ce za čez mejo, in s tem priznajo, da imajo ti ljudje tam svojo pose- stvo, ko pa pridejo tjakaj, jim ne dovolijo obdelovati svoje zemlje, niti ne kaj vzeti od pridelkov. Dru- gi primer: dovolili so tudi obdelo-

Vi ste napisali, da ljudje, ki ne- zadostijo svoji prijavi dolžnosti, ne bodo uživali podpore Mednarod- ne begunske organizacije.

Tukajšnji urad te iste medna- rodne organizacije pa s takimi re- presalijami ne grozi!

Komu naj verjamemo?

Da bo slika našega dejanskega položaja in beganja z vseh strani popolnejša, Vam bomo prečitali pi- smo begunca, ki je šel pred 18. me- seci v taborišče v Italijo.

»Dragi prijatelj! Vem, čudili se boste, da se oglašam po desetih mesecih. Gotovo ste mislili, da sem že davno čez lužo, ali pa du sem umrl. Kakor vidite nisem emigri- ral, umrl pa tudi ne, čeprav je sa- mo malo manjkalo.

Odkar sem prestopil taborišče, stoji slabo z mojim zdravjem. Obo- lel sem na želodcu, potem na žolč- nem mehurju in nato na srcu. Mi- stil sem, da ne bom dolgo. Izgubil sem osem kil. Vse je prišlo naen- krat. Zdaj sem za spoznanje boljši.

Tukaj je malo novic. Upamo in trepetamo — pa nič! Nisem sam! Osemnajst tisoč nas je — ki čaka- mo. Tako sem bral nedavno! Ino- zemске komisije prihajajo — toda ne poslušajo. Vsaj begunci tega ne opazimo. V Avstralijo jih gre vedno manj, vse ostalo pa je kot začarano — zaprto. Kdor ne želi v Avstra- lijo, nima smisla, da hodi sem, ker za druge države ni izglede, kljub vsej veliki reklami. Zato sedite kjer ste — dokler morete — in ča- kajta na svojo kvoto! Druge poti ni!

Komu naj verjamemo, gospod urednik?

Tako je stanje — štiri leta po drugi svetovni vojni — in begunci, ki smo sizzbrali svobodo, še vedno delamo napotje v deželi svojih biv- ših okupatorjev.

Prosimo za prijazen nasvet in se Vam zahvaljujemo za primer, da bi našle naše vrstice skromni prostor v Vašem cenjenem listu!

Vesti z Goriškega

vanje zemlje, sedaj ko je treba bra- ti, so jih pa zapodili domov praz- nih rok. Ali bo vlada še molčala spričo takih krivic?

Nova maša po vzhodnem obredu

Zaradi pomanjkanja prostora v zadnji številki nismo mogli priob- čiti obvestila o novi maši po vzhod- nem obredu, ki se je vršila v ne- deljo 9. t. m. v župni cerkvi na Placuti v Gorici. Zato objavljamo pa danes poročilo, kako je izredna cerkvena slovesnost potekla.

Novo mašo je daroval pater je- zuitskega reda g. Pavel Leskovec, doma z Gor nad Idrijo, ki je bil za veliko noč v Rimu posvečen v ma- šnika. Pred leti je novomašnik stu- diral v Malem semenišču v Gorici, od koder je odšel v Rim, kjer je vstopil v jezuitski red. Ker je že- lel sodelovati pri zedinjenju pravo- slavnih bratov s katoliško cerkvi- jo, je stopil v blagoslovni zavod »Russicum«, kjer se vzgajajo misi- jonarji za pravoslavni vzhod in prevzel vzhodni cerkveni obred. Po tem obredu, pri katerem se vr- ši sv. maša v starem cerkveno-slo- venskem jeziku, je želel peti svojo prvo slovesno sv. daritev med go- riškimi Slovenci, ker v rodno vas k svojim domačim ne more. Gori- čani smo ga z veseljem sprejeli in uredili vse, kar je bilo potrebno, da je bila njegova nova maša v nedeljo res izredna, svečan dogo- dek. Okusno okrašena cerkev, lep sprejem novomašnika pri moge- nem slavoloku pred cerkvijo, darit- ev službe božje in ubrano petje v staroslavnem domačem jeziku, ve- lika množica vernikov, ki je natra- pala božji hram, vse to je ustvarilo doživetje, ki ga človek nikoli ne bo pozabil. Bil je lep, za goriške Slo- vence pomemben dan.

Presenečenje pri šolski maši za srednješolce

V soboto 15. t. m. so dosegli gori- škí slovenski srednješolci lepo pre- senenečenje: šolsko mašo je s pri- merim nagovorom v slovensčini opravil sam nadškof monsignor Margotti. Takega nastopa nadško- fa Margotti-ja smo bili Slovenci v Gorici res veseli. Po tolikem boju

za ohranitev naše šole, ki nam pri- tiče po vseh človeških in božjih za- konih, in po tolikem divjanju ita- lijanskih šovinistov, ki se besno zaganjajo proti našemu življu v Italiji in porabljajo vse prilike in vsa sredstva (tudi bombe), da našo javnost terorizirajo, državna obla- stva pa molčijo in policija ničesar ne ukrene za njeno varnost, se je škof Margotti odločil, da mašuje vsem slovenskim srednješolcem, in sicer v stolni cerkvi. Ta njegov nastop je najboljši odgovor tistim, ki so hoteli zabraniti, da bi se naši dijaki znašli vsi skupaj v eni ce- rкви pri eni maši. Nadškofov nastop je tudi najboljši dokaz, da so slabo ravnali tisti slovenski omahljivci, ki so dali svoje otroke v italijans- ke šole. Škof je namreč s svojim nastopom poudaril, kar smo mi vedno trdili, da so naše šole zako- nite in enakopravne italijanskim!

Dve novi šolski sestri

V soboto 15. t. m. sta stopili v red šolskih sester dve mladi pri- morski Slovenki: Kožlim Duška živ. Franca iz Dobrovega v Brdih in Likar Zorka iz Otlice nad Aj- dovščino. Prva je vzela redovno ime »sestra Dolores«, druga pa »s- estra Elizabeta«. Preoblečeni sta bili v Rimu v slovenskem središču šol- skih sester v ulici dei Colli 10. Cerkevno slovesnost sta opravila pater dr. Anton Prešeren in pater dr. Hugo Bren. Slovenski franči- škan, pater Hugo jima je za prili- ko držal lepo pridigo. Slovesnosti se je udeležilo mnogo drugih slo- venskih duhovnikov, ki bivajo v Rimu in množica Slovencev iz Ri- ma. Sestra Dolores in sestra Eliza- beta se sedaj nahajata v sloven- skem noviciatu šolskih sester v kraju Grottaferrata, nedaleč od Ri- ma. Obe pa bosta nadaljevali svo- je študije v Rimu, saj jim red šol- skih sester dovoljuje študiranje tudi na visokih šolah.

Cestitamo in želimo, da bi obe novi šolski sestri vršili svoj po- klíc med našim šolskim narašča- jem!

Dvojna mera

V rimskem parlamentu je predlo- žen načrt zakona, po katerem naj bi dobili vojno privilegirano pokoj- nino tudi oni vojak-invalidi in svoji padli, ki so se v zadnji vojski borili na strani Nemcev. Dobrote tega zakona bodo pre- vsem deležni Nemci Gornjega Poadižja, ki so po septembru leta 1943 stopili v nemško vojsko in so se kot italijanski državljani borili v Italiji sovražni vojski. S tem je Italija dokazala širokogrudnost in državniško uvidenost velikega na- roda, zlasti še, ker te dobrote ne bodo deležni tako zvani republik- ni, to je vojska Socialne italijan- ske republike. Iz tega sledi, da do- brobiti države same zahteva, da so manjšine zadovoljne. Kako je pa pri nas? Naj navedemo samo en primer. Neki neimenovani, siro- ta po očetu, čigar mati je italijan- ska državljanka in kot taka vpisa- na na anagrafski urad v Gorici, je pribežal, letos pozimi iz Jugosla- vije. Ker je bil leta 1941 mladole- ten, saj je rojen leta 1928, je na- ravno, da je po vseh pozitivnih za- konih državljan tudi on in kot tuji, to je italijanski državljan je bil vođen v Jugoslaviji. Fant je ita- lijanski vojni dobrovoljec, poleg te- ga mu je še en brat, tudi dobrovo- ljec, padel v zadnji svetovni vojni kot italijanski vojak. In mi smo po pravici občudovali čut hvalečnosti, ki jo je Italija vedno imela do svoj- jih dobrovoljcev in svojih padlih. Toda v danem primeru vse ni nič pomagalo. Komaj je prestopil mejo, so ga kot nezaželjenega »tujca« oblastva aretirala in poslala v zbi-

Slovinci!

V prvi polovici novembra bo v prostorih SDZ, ulica Machiavelli 22-II,

velika zabavna prireditvev

Preskrbljeno bo za godbo in ples ter za jedao in pijačo po poljudnih cenah.

Med zabavo bodo prijetna presenečenja!

Prireditveni odbor

ZAHVALA

Podpisani globoko ganjeni ob tolikem sočustvovanju ob izgu- bi naše nepozabne

ZOFIJE JOGAN

izrekamo vsem sorodnikom, prijateljem, znancem in vsem, ki so jo spremlili k zadnjemu počitku, našo srčno zahvalo.

Posebej se še zahvaljujemo spoštovanemu dr. F. Addobatti za njegovo požrtvovalnost med boleznijo.

Družini JOGAN in STOLFA

Tržaško krznarstvo - Pellicceria Triestina

TRG SV. IVANA (Piazza S. Giovanni) št. 4 - III. nadstropje

UGODNOSTI PRI PLACEVANJU

Zima je pred durmi!

Kje dobiš toplo perilo in obleke kakor tudi nogavice in vse potrebščine?

V modni trgovini „Pri soncu“

ulica Rismondo 1.

Priporoča se Lupše Ivan

Mizarji kmetovalci podjetniki

Deske smreke, macesne, dle lesa, trame, peza- ne plošče, furnir, parkete in drova nudí najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 TRST

Viale Sonnino, 24